

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav slavistických a východoevropských studií

Diplomová práce

Daniela Zámečnicková

Ranko Marinković v českých překladech

Ranko Marinković in Czech translations

Praha 2009 Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Otčenášek, PhD.

Děkuji PhDr. J. Otčenáškov, PhD. za pomoc při výběru tématu a vedení práce a zároveň všem, kteří budou mít zájem si tuto práci přečíst.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze dne

Daniela Zámečnicková

Tato práce se zabývá tvorbou chorvatského autora Ranka Marinkoviće a mapuje především jeho díla vydaná v českém jazyce. Největší prostor je věnován dvěma nejvýznamnějším překladům – sbírce povídek *Ruce* a románu *Kyklop*.

This work deals with the literary production of Croatian author Ranko Marinković and surveys primarily his publications released in Czech language. The biggest part presents two most important translations – the collection of short stories *Ruce* (The Hands) and the novel *Kyklop* (The Cyclops).

Klíčová slova:

Ranko Marinković, chorvatská literatura, překlad, *Ruce*, *Kyklop*;
Croatian literature, Czech translation

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Život a dílo Ranka Marinkoviće.....	8
3. Český zájem o Ranka Marinkoviće.....	20
4. Ruce a jejich překlad.....	27
4.1 S mrtvou duší.....	29
4.2 Karneval.....	30
4.3 Sukně.....	31
4.4 Anděl.....	33
4.5 Ve znamení váhy.....	35
4.6 Kostěné hvězdičky.....	37
4.7 Prach.....	39
4.8 Benito Floda von Reltih.....	41
4.9 Ruce.....	43
4.10 Objektí.....	44
5. Kyklop a jeho překlad.....	53
6. Závěr.....	71
Seznam použité literatury.....	74
Seznam zkratk.....	79
Seznam příloh.....	80

1. Úvod

Na konci loňského a na počátku letošního roku vyšel postupně v osmi svazcích dosud nejrozsáhlejší soubor tvorby moderního chorvatského autora Ranka Marinkoviće, od jehož úmrtí letos uplynulo osm let. Celoživotní dílo tohoto vynikajícího romanopisce, novelisty, dramatika, esejisty a literárního kritika sice není výjimečné kvantitou, zato kvalitou dosahuje jednoho z vrcholů chorvatské literární činnosti 20. století. Za své první setkání s Marinkovićovým dílem vděčím českému překladu sbírky povídek *Ruce*, čímž se dostávám i k tématu své práce, kterým je tvorba tohoto autora a její překlady do českého jazyka. Souhrnná, podrobnější, ale hlavně aktualizovaná práce v češtině, zabývající se tímto tématem, zatím chybí. V rámci práce se zaměřuji především na samostatně vydané knižní překlady, tedy sbírku *Ruce* a román *Kyklop*, který česky vyšel až roku 2003. Každému z nich je věnována jedna kapitola. Dalším českým překladům autorových počinů, které byly sice vydány knižně, ale jen v rámci různých antologií, se věnuji v kapitole *Český zájem o Ranka Marinkoviće*, kde rámcově zmiňuji i časopisecká vydání jeho díla v češtině a další jiné formy kontaktu s autorovou tvorbou v Česku, potažmo tehdejším Československu. Jelikož některé spisovatelovy počiny vyšly i v jazyce slovenském za doby bývalého Československa, považovala jsem za vhodné je v této části práce zmínit také. Kapitola, která se věnuje spisovatelově životu a dílu obecně, je na začátku. Ve svém psaní jsem vycházela jak z primární literatury, tedy původního Marinkovićova díla a jeho překladů, tak z literatury sekundární, tedy z různých studií, výborů a přehledů, většinou v chorvatském jazyce, dále z recenzí, slovníků spisovatelů, historické údaje jsem ověřovala především v knize *Dějiny jihoslovanských zemí*. Samozřejmě při pátrání po aktuálních

informacích jsem se neobešla bez internetu, ten jsem částečně použila i pro vyhledávání recenzí a přehledů překladů jihoslovanské literatury do češtiny. Při tvorbě kapitoly *Život a dílo Ranka Marinkoviće* jsem nejčastěji využívala hesla ze slovníků spisovatelů a chronologický životopis uvedený v doslovu k autorově sebraným spisům, k potvrzení a aktualizaci některých údajů jsem použila zdroje z internetu. Dohledávání a aktualizování Marinkovičovy bibliografie probíhalo především ve spolupráci s elektronickým katalogem záhřebské Národní a univerzitní knihovny. Při tvorbě kapitoly *Český zájem o Ranka Marinkoviće* jsem využívala ke zmapování situace údajů z hesel slovníků spisovatelů, z různých výborů a recenzí, pokud byly k dispozici, nebo z doslovů a předmluv k autorovým dílům vydaných v češtině a také díla samotná. Pro kapitolu týkající se sbírky *Ruce* jsem čerpala jak z originálu díla, tak z jeho překladu do češtiny, dále z některých studií a recenzí. Za účelem důkladnějšího zmapování a lepší přehlednosti jsem povídky obsažené v této sbírce zpracovala jednotlivě. V této části práce je uvedeno zajímavé krátké porovnání dvou překladů stejné povídky se záměrem poukázat na kvalitu zpracování dvou různých překladatelek. Obdobně jako při tvorbě předešlé kapitoly jsem postupovala i při práci na kapitole věnované románu *Kyklop*.

Stěžejním cílem této práce je tedy zmapovat, zaktualizovat, zpřehlednit a pro českého čtenáře přiblížit životní dílo Ranka Marinkoviće a jeho knižní překlady do češtiny, především pak je pozornost zaměřena na dva nejvýznamnější počiny – sbírku *Ruce* a román *Kyklop*. Doufám, že práce splní tyto cíle a bude přínosem pro všechny, kteří obdivují tvorbu Ranka Marinkoviće stejně jako já.

2. Život a dílo Ranka Marinkoviće

Ranko Marinković se narodil 22. února 1913 na jihodalmatském ostrově Visu. Zdroje se ovšem rozcházejí ohledně údajů o přesném místě narození. Knižní a literární zdroje nejčastěji uvádějí jako rodiště městečko Vis: „Ranko Marinković, s danom 22. veljače, upisan u knjigu rođenih svog zavičajnog, otočnog, gradića Visa.“¹ (Dne 22. února, Ranko Marinković zapsán do knihy narozených svého rodného ostrovního městečka Visu.)² Naopak v internetových zdrojích se jako rodiště častěji vyskytuje obec Komiža.³

Základní školu absolvoval ve Visu, středoškolského vzdělání se mu dostalo na gymnáziu ve Splitu a v Záhřebu. Již během svých středoškolských studií začíná psát básně a kratší prózy. Po maturitě studuje v letech 1931–1935 na filozofické fakultě v Záhřebu. Svoje práce z tohoto období, převážně básně, povídky, eseje a kritiky, publikuje v časopisech a novinách *Novo vrijeme*, *Mladost*, *Politika*, *Učiteljska riječ* a dalších. Motivy a nálady z jeho raných básní se po pozdějším přepracování objeví například v dramatu *Glorija* (Gloria) nebo v díle *Zajednička kupka* (Společná koupel). To samé platí i pro první autorovy povídky, které se později vrátí ve zralejším zpracování například v povídce *Karneval* (Karneval) a také v povídkách obsažených v knize *Proze* (Prózy). Roku 1935 založil ve spolupráci

¹ POPOVIĆ, Bruno: *Kronologija*. In: MARINKOVIĆ, Ranko: *Zajednička kupka* (Sabrana djela). Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1982 s. 149; dále je Vis jako rodiště uveden například i v dílech: *Leksikon hrvatskih pisaca*. Školska knjiga, Zagreb 2000, s. 452; *Slovník spisovatelů Jugoslávie*. Odeon, Praha 1979, s. 328; a dalších.

² přeložila D.Z.

³ http://en.wikipedia.org/wiki/Ranko_Marinkovi%C4%87 (accessed 14. 3. 2009); V této obci je Ranko Marinković i pohřben. Dalším nezanedbatelným faktem je, že se zde od roku 2002 každým druhým rokem konají v září tzv. Dny Ranka Marinkoviće.

s dalším chorvatským prozaikem, dramatikem a novinářem Ivanem Dončevićem revue *Dani i ljudi*.

Po ukončení studia nadále zveřejňuje svoje eseje, kritiky, polemiky a divadelní recenze v časopisech a novinách *Dani i ljudi*, *Ars 37*, *Nova riječ*, *Novosti* a dalších. Roku 1937, v předvečer 2. světové války, napsal Marinković divadelní hru, grotesku *Albatros* (Albatros). Premiéra představení se odehrála 29. března 1939 na scéně Chorvatského národního divadla v Záhřebu. Režie se ujal Ferdo Delak.

Spolu s dalšími nadějnými autory vystoupil v roce 1939 v Krležově časopisu *Pečat* s několika povídkami, z nichž nejčastěji uváděné jsou *Sunčana je Dalmacija* (Slunná je Dalmácie) a *Hiljadu i jedna noć* (Tisíc a jedna noc). Už v těchto prózách se jako základní téma vyskytuje vystrašená, smrtelná a falešně teatrální lidská existence, popisovaná s typickou autorovou ironií. Roku 1940 vydává chorvatský básník, prozaik a kritik Ivan Goran Kovačić recenzi na dosavadní dílo Ranka Marinkoviće. Už jen nadpis této recenze: *Ranko Marinković, satirik i analitik, koji bi mogao postati sjajnim pjesnikom* (Ranko Marinković, satirik a analytik, který by se mohl stát skvělým básníkem),⁴ se stal příznačným a byl později citován v mnoha pracích týkajících se Marinkovićevo díla. V recenzi je Marinković charakterizován jako „autor se zralými znaky budoucí silné prozatérské osobnosti analyticky a satiricky naladěné a s básnickou invencí pro fantastiku reality a černý humor své doby.“⁵

Během 2. světové války byl zadržen italskou policií ve Splitu a internován v táboře Ferramonte v jihoitalské Kalábrii. Na podzim 1943 se po kapitulaci fašistické Itálie přemístil do Bari. Později se dostal až do egyptského uprchlického tábora El Shatt na Sinajském

⁴ přel. D.Z.

⁵ ČERNÁ, Milada: *Heautontimorumenos*. In: MARINKOVIĆ, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003 s. 547

poloostrově, kde působil především jako kulturně-politický činovník. Po návratu uspořádal v osvobozeném Splitu výstavu o uprchlících z tohoto tábora.

Roku 1945 se stal zaměstnancem ministerstva osvěty. V té době působil i jako redaktor vydavatelství *Nakladni zavod Hrvatske*. V letech 1946–1950 pracoval na pozici ředitele činohry Chorvatského národního divadla v Záhřebu. V této době se čím dál více věnuje psaní povídek. Vydává je v časopisech *Republika*, *Hrvatsko kolo*, *Naprijed* a dalších.

Jeho první nejvýznamnější dílo vychází knižně roku 1948 a nese název *Proze*⁶ (Prózy). Nachází se v něm šest povídek, které napsal převážně ještě v předválečném období: *Cvrčci i bubnjevi* (Cvrčci a bubny), *Pospana kronika* (Ospalá kronika), *Poniženje Sokrata* (Ponižení Sokrata), *Balkon* (Balkon), *Ni braća ni rođaci* (Ani bratři ani příbuzní) a *Oko božje* (Oko boží). Kromě povídek obsahuje i první knižní vydání divadelní hry *Albatros*. Marinković zde zachycuje především život na svém rodném ostrově Visu a s ironií i soucitem líčí konflikty a problémy svých originálních postav. Dílo bylo vřele přijato i z jiných důvodů: „Knjiga *Proze*, sve u svemu, ujedno je i jedna od naših prvih književno-humanističkih lasta, koja leti protiv poratnog vjetra podržavljenih muza socijalističkog realizma.“⁷ (Kniha Prózy je, celkem vzato, zároveň i jedna z našich prvních literárně-humanitních vlastovek, které letí proti poválečnému větru znárodněných múz socialistického realizmu.)⁸

Roku 1949 byly vydány samotným autorem zčásti přepracované jednotlivé povídky z knihy *Proze* (Prózy). Jedná se o

⁶ MARINKOVIĆ, Ranko: *Proze*. Matica hrvatska, Zagreb 1948

⁷ POPOVIĆ, Bruno: *Kronologija*. In: MARINKOVIĆ, Ranko: *Zajednička kupka* (Sabrana djela). Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1982 s. 150

⁸ přel. D.Z.

díla *Ni braća ni rođaci*⁹ (Ani bratři ani příbuzní) a *Oko božje*¹⁰ (Oko boží).

Marinković byl jedním ze zakladatelů záhřebské Akademie divadelních umění, na které roku 1951 přijal post profesora dramaturgie. Působil zde až do odchodu do penze. Dále v roce 1951 vydal i knihu *Geste i grimase*¹¹ (Gesta a grimasy), která obsahuje eseje a kritiky věnované dramatické tvorbě, divadlu a filmu. Rozšířené vydání vyšlo ještě roku 1979. V letech 1950–1952 vydává v literárních periodikách *Republika*, *Hrvatsko kolo*, *Književnost*, *Svedočanstva* a dalších nové povídky, čímž předznamenává příchod následujícího výjimečného díla.

V roce 1953 vychází jeho klasická sbírka novel *Ruke*¹² (Ruce), za kterou dostává cenu města Záhřebu. Toto první vydání obsahuje povídky: *Mrtve duše* (Mrtvé duše), *Karneval* (Karneval), *Suknja* (Sukně), *Anđeo* (Anděl), *U znaku vage* (Ve znamení váhy), *Koštane zvijezde* (Kostěné hvězdy), *Prah* (Prach), *Benito Floda von Reltih* (Benito Floda von Reltih), *Ruke* (Ruce) a *Zagrljaj* (Objetí). Knize se dostalo výjimečné pozornosti publika i kritiky a do dnešních dnů se dočkala přibližně třiceti dalších vydání. Za zmínku stojí především to z roku 1962,¹³ ve kterém byla sbírka podstatně přepracována a redigována samotným autorem do konečné podoby. Vypuštěny byly povídky *Mrtve duše* (Mrtvé duše) a *U znaku vage* (Ve znamení váhy), které se později staly součástí románu *Kiklop* (Kyklop), a také novela *Karneval*, kterou nahradila povídka *Samotni život tvoj* (Osamělý život tvůj), ve které můžeme rozpoznat přepracovanou povídku *Cvrčci i bubnjevi* (Cvrčci a bubny), jejíž základ tvořila pro změnu povídka

⁹ MARINKOVIĆ, Ranko: *Ni braća ni rođaci*. Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb 1949

¹⁰ MARINKOVIĆ, Ranko: *Oko božje*. Novo pokoljenje, Zagreb 1949

¹¹ MARINKOVIĆ, Ranko: *Geste i grimase*. Zora, Zagreb 1951

¹² MARINKOVIĆ, Ranko: *Ruke*. Kultura, Zagreb 1953

¹³ MARINKOVIĆ, Ranko: *Ruke*. Kultura, Beograd 1962

Sunčana je Dalmacija (Slunná je Dalmácie). Dále vychází roku 1953 také sbírka povídek *Pod balkonima*¹⁴ (Pod balkony), která ovšem obsahuje pouze výběr autorem redigovaných povídek z knihy *Proze: Cvrčci i bubnjevi* (Cvrčci a bubny), *Sanjiva kronika* (Ospalá kronika), *Poniženje Sokrata* (Ponížení Sokrata), *Balkon* (Balkon), *Ni braća ni rođaci* (Ani bratři ani příbuzní).

Dne 29. prosince 1955 se na scéně Chorvatského národního divadla v Záhřebu odehrála premiéra další Marinkovićovy hry – *Glorija* (Gloria). Tentokrát se režie chopil Bojan Stupica. Toto drama má podtitul mirakulum v šesti obrazech a vyšlo nejdříve v bělehradském časopise *Književnost* roku 1955, nicméně jako kniha vychází až roku 1956.¹⁵ Divadelní provedení hry se těšilo velkému úspěchu a bylo uváděno nejen v divadlech po celé bývalé Jugoslávii, ale i v zahraničí. Dobové kritiky a recenze se o tomto díle vyjadřují jako o reprezentativním vzorku tehdejší dramatické tvorby. Roku 1970 autor doplňuje prvotní vydání. Takto obnovená a upravená hra je znovu knižně vydána roku 1972¹⁶ a dostává se opět na divadelní jeviště v režii Boška Violeće. Stává se i podkladem pro úspěšné televizní zpracování pod vedením stejného režiséra.

Roku 1959 vydává Marinković výbor z obou svých stěžejních sbírek *Proze a Ruke* – knihu povídek s názvem *Poniženje Sokrata*¹⁷ (Ponížení Sokrata). Kromě již známých povídek *Sanjiva kronika*, *Poniženje Sokrata*, *Balkon*, *Ni braća ni rođaci*, *Karneval* a *Oko božje*, obsahuje i poprvé knižně vydanou novelu *Mislilac nad osam grobova* (Myslitel nad osmi hroby), díky které tato kniha získává na větším významu a bývá řazena do původní autorovy bibliografie, přestože v ní nalezneme z větší části již jednou či několikrát vydané povídky.

¹⁴ MARINKOVIĆ, Ranko: *Pod balkonima*. Prosveta, Beograd 1953

¹⁵ MARINKOVIĆ, Ranko: *Glorija*. IBI, Zagreb 1956

¹⁶ MARINKOVIĆ, Ranko: *Glorija*. Nolit, Beograd 1972

¹⁷ MARINKOVIĆ, Ranko: *Poniženje Sokrata*, Naprijed, Zagreb 1959

Kniha se současně považuje za konečnou autorskou redakci sbírky dřívějších povídek, které předcházejí dílu *Ruke*.

První román Ranka Marinkoviće nese název *Kiklop*¹⁸ (Kyklop) a v knižní formě byl uveden na trh roku 1965. Tento filozoficky a existenciálně založený román odehrávající se těsně před vypuknutím 2. světové války v Záhřebu, se stal jedním z nejvýznamnějších autorových počinů. Zbývá ještě dodat, že dne 12. února 1976 měl premiéru na jevišti Chorvatského národního divadla v Záhřebu a stal se podkladem i pro natočení filmu režisérem Antunem Vrdoljakem. Autor za tento román posbíral několik cen, například prestižní cenu časopisu *Nin* za nejlepší román roku, cenu Ivana Gorana Kovačiče, cenu města Záhřebu, nebo cenu fondu Vladimira Nazora. Stejnomenou cenu dostal Marinković i roku 1975, tentokrát za životní dílo. „U obrazloženju naglašena je izrazita književno-humanistička angažiranost, kao i visoka umjetnička kvaliteta čitavog opusa Ranka Marinkovića.“¹⁹ (V odůvodnění je zdůrazněna výrazná literárně-humanitní angažovanost, stejně jako vysoká umělecká kvalita celého opusu Ranka Marinkoviće.)²⁰

Dne 16. října 1977 má premiéru autorova další divadelní hra, tentokrát vaudeville²¹ *Politeia ili inspektorove spletke* (*Politeia* neboli inspektorovy intriky). Režie se ujal Kosta Spaić. Za tuto hru je Marinković roku 1978 odměněn divadelní cenou Branka Gavelly, přesto *Politeia* brzy zmizela z repertoáru Chorvatského národního divadla a nedosáhla věhlasu hry *Glorija*. První knižní vydání dramatu *Politeia ili inspektorove spletke* se objevuje roku 1977 v knize *Tri*

¹⁸ MARINKOVIĆ, Ranko: *Kiklop*. Prosveta, Beograd 1965

¹⁹ POPOVIĆ, Bruno: *Kronologija*. In: MARINKOVIĆ, Ranko: *Zajednička kupka* (Sabrana djela). Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1982 s. 153

²⁰ přel. D.Z.

²¹ původně francouzský veseloherní dramatický žánr fabulačně se zakládající na situační zápletce plně náhod

*drame*²² (Tři dramata) spolu s již vydanými divadelními hrami *Albatros* a *Glorija*.

Další autorova kniha, tentokrát s názvem *Zajednička kupka*²³ (Společná koupel), spatřila světlo světa v roce 1980. Toto prozaické dílo je nejčastěji uváděno v přehledech jako román s podtitulem *Antiroman – Što da se priča* (Antiromán – O čem vyprávět). V tomtéž roce Marinković předal Chorvatskému národnímu divadlu rukopis své nové hry, sotié²⁴ *Pustinja* (Poušť, někdy překládáno též jako *Samota*). Toto drama bylo knižně vydáno roku 1982 v rámci prvního velkého souboru Marinkovićovy tvorby, který se skládá ze šesti svazků: I. *Četiri drame* (Čtyři dramata), II. *Geste i grimase* (Gesta a grimasy), III. *Pod balkonom* (Pod balkonem), IV. *Ruke* (Ruce), V. *Kiklop* (Kyklop), VI. *Zajednička kupka* (Společná koupel), a nese příznačný název *Sabrana djela Ranka Marinkovića*²⁵ (Sebrané spisy Ranka Marinkoviće). Premiéra hry *Pustinja* se konala 3. října 1982 opět na jevišti Chorvatského národního divadla, ale tentokrát pod vedením režiséra Marina Cariće. Roku 1981 obdržel Ranko Marinković cenu AVNOJ²⁶ za životní dílo. V tomtéž roce vydává Matica hrvatska v rámci své koncepce *Pet stoljeća hrvatske književnosti* (Pět století chorvatské literatury) knihy číslo 137 a 138, které obsahují nejcharakterističtější autorova díla a jsou nazvány *Izabrana djela Ranka Marinkovića*²⁷ (Vybraná díla Ranka Marinkoviće). První kniha obsahuje novely ze sbírky *Ruke*, drama *Glorija* a eseje. Druhá kniha obsahuje pouze román *Kiklop*.

²² MARINKOVIĆ, Ranko: *Tri drame*. Znanje, Zagreb 1977

²³ MARINKOVIĆ, Ranko: *Zajednička kupka*. Znanje, Zagreb 1980

²⁴ typ středověké francouzské frašky s postavami bláznů a šašků s intencemi politické a společenské satiry

²⁵ MARINKOVIĆ, Ranko: *Sabrana djela I-VI*. Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1982

²⁶ Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije (Antifašistická rada národního osvobození Jugoslávie)

²⁷ MARINKOVIĆ, Ranko: *Izabrana djela I-II*. Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1981

V roce 1986 vydává autor další knihu s názvem *Nevesele oči klauna*²⁸ (Neveselé oči klauna). V díle nalezneme divadelní kritiky, eseje, dialogy a portréty. Obzvláštní význam má zde obsažené pojednání *Traktat o ruci* (Traktát o ruce), ve kterém zpracoval tematiku rukou v dějinách umění a jejich symboliku.

Vydání této knihy je podnětem pro další zpracování souboru kompletní Marinkovićovy tvorby. O dva roky později, tedy roku 1988, proto vychází v novém vydání *Sabrana djela Ranka Marinkovića*²⁹ (Sebrané spisy Ranka Marinkoviće). Tentokrát obsahují celkem sedm svazků: I. *Glorija i druge drame* (Gloria a další dramata), II. *Geste i grimase* (Gesta a grimasy), III. *Pod balkonima* (Pod balkony), IV. *Ruke* (Ruce), V. *Kiklop* (Kyklop) VI. *Zajednička kupka* (Společná koupel) a VII. *Nevesele oči klauna* (Neveselé oči klauna).

Roku 1993 se Ranko Marinković znovu přihlásil o slovo vydáním románu *Never more*³⁰ (Nikdy více), který se tématicky vrací k románu *Kiklop*. Dílo má podtitul *Roman fuga* (Román fuga) a autor za něj dostal literární cenu Ivana Gorana Kovačice, kterou uděluje deník *Vjesnik*. Z významnějších výborů z díla Ranka Marinkoviće vydaných v devadesátých letech 20. století stojí za zmínku kniha *U znaku vage*³¹ (Ve znamení váhy), která obsahuje vybrané povídky ze sbírek *Proze a Ruke*, román *Zajednička kupka* (Společná koupel) a eseje.

Ke konci života byl Marinković dvakrát zvolen za politickou stranu HDZ³² do zastupitelstva záhřebské radnice.

Ranko Marinković zemřel po dlouhé nemoci 28. ledna 2001 na kardiologickém oddělení v nemocnici Milosrdných sester v Záhřebu

²⁸ MARINKOVIĆ, Ranko: *Nevesele oči klauna*. Globus, Zagreb 1986

²⁹ MARINKOVIĆ, Ranko: *Sabrana djela I-VII*. Globus, Zagreb – Svjetlost, Sarajevo 1988

³⁰ MARINKOVIĆ, Ranko: *Never more*. Izdanja Antibarbarus, Zagreb 1993

³¹ MARINKOVIĆ, Ranko: *U znaku vage*. Mozaik knjiga, Zagreb 1995

³² Hrvatska demokratska zajednica (Chorvatské demokratické společenství)

ve svých nedožitých 88 letech. Podle svého přání byl pohřben u kostela svatého Mikuláše nad městečkem Komiža na svém rodném ostrově Visu. Od roku 2002 se každým druhým rokem v září konají na ostrově Visu na jeho počest Dny Ranka Marinkoviće.

Po jeho smrti po něm byla ještě hned roku 2001, tedy od svého 37. ročníku, se souhlasem pozůstalé rodiny pojmenována tradiční cena deníku *Večernji list* pro nejlepší krátkou povídku. Autor totiž dlouhou dobu působil v porotě této soutěže, ve které se každoročně hodnotí až tisíc krátkých povídek.³³

Nejčerstvější informace spojené s životním dílem Ranka Marinkoviće se týkají vydání nového souboru jeho tvorby v osmi knihách *Sabrana djela Ranka Marinkovića*³⁴ (Sebrané spisy Ranka Marinkoviće). Jednotlivé svazky vyšly v tomto pořadí: I. *Kiklop* (Kyklop), II. *Never more* (Nikdy více), III. *Geste i grimase* (Gesta a grimasy), IV. *Zajednička kupka* (Společná koupel), V. *Glorija i druge drame* (Gloria a další dramata), VI. *Ruke i druge novele* (Ruce a další novely), VII. *Pod balkonom* (Pod balkonem), VIII. *Nevesele oči klauna* (Neveselé oči klauna). Třetí kniha obsahuje i některé autorovy dosud nevydané eseje a kritiky.³⁵

Ačkoliv je dílo Ranka Marinkoviće obsahem neveliké, rozhodně patří k vrcholům chorvatské literární tvorby druhé poloviny 20. století. Jeho opus je reprezentativním vzorkem chorvatského modernizmu a řadou svých vlastností se stal i podnětem pro činnost generace postmodernistů. Marinković sám se při psaní nechával inspirovat ze zdrojů světové literatury, dramatiky či filozofie. Velmi

³³ SABLJAK, Ivana: *Dug život kratke priče*. Vijenac, 13. září 2007 http://www.matica.hr/Vijenac/vijenac352.nsf/AllWebDocs/Dug_zivot_kratke_price (accessed 14. 6. 2009)

³⁴ MARINKOVIĆ, Ranko: *Sabrana djela I-VIII*. Školska knjiga, Zagreb 2008–2009

³⁵ http://www.zv.hr/press/display_hr.cfm?pi=2008-11-15x04_hr.html (accessed 16. 7. 2009)

často se jednalo o díla ruských, francouzských či anglofonních klasiků, nezanedbatelný vliv nejen na jeho dramatické počiny měla i antická tvorba či básně a hry Williama Shakespeara. Miroslav Kvapil o jeho inspiracích píše: „Své specifické místo v jugoslávské literatuře získal Ranko Marinković kongeniální syntézou rozporů evropské kultury: tradičnosti ruských klasiků Gogola a Dostojevského, elegance a artismu románského ducha a především pirandellovského přesvědčení, že je nutné odstranit z uměleckého díla všechny iluze člověka o sobě samém.“³⁶

Z chorvatské literatury byla Marinkovićova tvorba ponejvíce spojována s vlivem Miroslava Krleži, který se ve svých dílech vyznačoval kritikou vůči vlastnímu domácímu prostředí, projevujícím se provinciální nedovzdělaností, krotkým plagiátorstvím a patriotickými sebeklamy. „Vzdělanost, která kultivuje sebekritičnost a zúročuje talent, je organickou součástí Marinkovićovy umělecké erudice. Odráží se i v jeho technice psaní, ve stavbě situací, ve vynalézavosti příběhů a jejich řetězení, v motivační nasycenosti detailů a odstínu posunuté logiky a bizarní psychologie přelévající se k poeovským mučivým snům a surrealistickým hrám s představami. Uplatňuje se v dramatických nebo jen charakterizačních dialozích, ve funkčně využívaných citátech ze světové literatury, dramatiky, filozofie. Projevuje se v barvách jazyka a stylu, v lyrické básnivosti, která z hořké ironie vyrůstá jako její ideální protiklad.“³⁷ Již od jeho prvních prací mělo jistý podíl na formování Marinkovićovy tvůrčí osobnosti Krležovské klima, to jest: „nekompromisní kritičnost vůči vlastnímu společenskému a politickému prostředí, vůči účelovému regionálnímu apologetismu a provinčnímu vlastenectví z pozice

³⁶ KVAPIL, Miroslav: *Ranko Marinković: Ruce*. In: *Miscelanea slavica litteraria*. Euroslavica, Praha 1997 s. 120

³⁷ ČERNÁ, Milada: *Heautontimorumenos*. In: MARINKOVIĆ, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003 s. 550–551

vzdělané intelektuální soudnosti i vyhraněně osobního citění regulovaného jen silou uměleckého talentu. Širokou Krležovu prozaickou, dramatickou a esejistickou fresku morálního úpadku šlechticko-buržoazní rakousko-uherské epochy se zotročující zaostalostí užšího regionu selsko-plebejského chorvatského Záhoří rozšířila novým způsobem bezprostředně po druhé světové válce mladší generace z dalmatského přímoří a ostrovů.³⁸ Kromě Ranka Marinkoviće do ní patřili i Petar Šegedin, Vladan Desnica a Vjekoslav Kaleb. Všichni tito autoři: „Obrátili kritickou pozornost k malým pravdám a nevýznamným stránkám běžného života lidí jako k hořkým existenciálním i společensko-psychologickým problémům bizarních osamělců různého sociálního zařazení a intelektuálních ambicí. Tedy k novým aspektům a souvislostem lokálních typů v izolovaném, převážně zaostalém prostředí. Jejich bouřlivými expresionistickými předky byli Krležovi tragičtí intelektuálové a umělci, jejichž osobní dramata refletovala rozvrácené hodnoty rozpadající se říše na frontách rakousko-uherské armády i bezprostředně poté. Revolva postav dalmatských autorů se odehrává v tlumené poloze individuálních vědomí a pocitů.“³⁹

Hodnotu Marinkovićových prací zvyšuje i fakt, že vznikaly v období krajně nevhodném pro uměleckou činnost, uprostřed aktivního působení socialistické koncepce na oblast kultury. Tento údaj potvrzuje autorovu silnou uměleckou individualitu. Dá se říci, že Ranko Marinković měl svůj svět, svoje vize, svoje morální a estetické principy, podle kterých pracoval na svých dílech, aniž by podléhal dogmatizmu nebo módním trendům, což je výsada pouze výjimečně nadaných spisovatelů.

³⁸ ČERNÁ, Milada: *Heautontimorumenos*. In: MARINKOVIĆ, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003 s. 558–559

³⁹ ČERNÁ, Milada: *Heautontimorumenos*. In: MARINKOVIĆ, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003 s. 559

Na závěr této kapitoly věnující se životnímu dílu autora lze ještě dodat výstižné konstatování z doslovu českého vydání románu *Kyklop* od Milady Černé, že Marinkovičovo dílo je: „významným uměleckým stimulem a čtenářsky i divácky přitažlivým – třebaže náročným – zážitkem, jak to dokazují i početné reedice a reprízy na předních scénách.“⁴⁰

⁴⁰ ČERNÁ, Milada: *Heautontimorumenos*. In: MARINKOVIČ, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003 s. 559

3. Český zájem o Ranka Marinkoviće

Ačkoliv český zájem o díla autorů ze států bývalé Jugoslávie byl v dřívějších dobách poněkud větší než v současnosti, tehdy vydaných titulů Ranka Marinkoviće není do češtiny přeloženo mnoho, což je ovšem způsobeno již tím, že soubor jeho tvorby není tak objemný, jak je tomu například u do češtiny nejprekládanějšího chorvatského autora Miroslava Krleži. Vezme-li se v potaz fakt, že Marinkovićův původní opus čítá v podstatě tři romány, dvě zásadnější sbírky povídek a čtyři divadelní hry, pak můžeme konstatovat, že v českém překladu se objevil z každého tohoto žánru alespoň jeden zástupce.

Do dalšího hlediska hodnocení zájmu o dílo Ranka Marinkoviće je třeba promítnout kulturní a politickou situaci v tehdejší Československu a také samotný charakter autorovy tvorby. Z té se dá vycítit antiideologické zaměření, pohrdání autoritami a existencialismus, což bohužel příliš neladilo s kulturně-politickými záměry vládnoucí Komunistické strany u nás v Československu. Jaroslav Otčenášek popisuje ve své recenzi zdůvodnění opožděného vydání českého překladu *Ruce* takto: „...silný existenciální obsah většiny povídek byl patrně spolu s napjatou politickou situací hlavním důvodem, proč tak významné dílo chorvatské prózy bylo do češtiny přeloženo až o čtrnáct let později.“⁴¹ Dále dodává, že: „V knize není ani doslov a náklad byl na tu dobu neuvěřitelně nízký, jen 4200 výtisků. Již z toho je patrná obava o působení této knihy na českého, potažmo československého čtenáře.“⁴² Z podobných důvodů se značně protáhlo i čekání na vydání

⁴¹ OTČENÁŠEK, Jaroslav: *Ranko Marinković – Ruce*. Deset povídek Ranka Marinkoviće, 20. prosince 2003, <http://www.iliteratura.cz/clanek.asp?polozkaID=14997> (accessed 25. 4. 2009)

⁴² Tamtéž

Kyklopa v českém jazyce. Od doby, kdy originál spatřil světlo světa roku 1965, do doby vydání jeho překladu v již samostatné České republice uplynulo 38 let. Román měl u nás vyjít mnohem dříve, ale vše překazily události ze srpna 1968. Petr Stehlík o pozdním vydání tohoto románu píše ve své recenzi: „Český překlad *Kyklopa* se k nám měl dostat již v šedesátých letech minulého století. Po vstupu vojsk Varšavské smlouvy do Československa bylo však jeho vydání pozastaveno, a tak se jej dočkáváme s takřka třicetiletým zpožděním. Domnívám se však, že za tuto dobu *Kyklop* neztratil nic ze svých literárních kvalit ani čtenářské přitažlivosti.“⁴³ Jak tedy z citací vyplývá, politická situace v bývalé Československé socialistické republice měla spíše negativní vliv na šíření Marinkovičovy tvorby v českých překladech.

Než začnu s podrobnějším popisem, uvedu nyní pro lepší orientaci přehled autorových děl vydaných knižně v českých překladech. Roku 1964 se v antologii *Svítání za tmavých nocí*⁴⁴ objevuje povídka *Oko boží*. O dva roky později vychází v rámci antologie *Pět charvátských her*⁴⁵ drama *Gloria*. V roce 1967 se čtenáři v Československu konečně dočkali kompletní sbírky povídek *Ruce*.⁴⁶ Antologie *Deset jugoslávských novel*⁴⁷ vydaná roku 1971 obsahuje povídku *Prach*, a na závěr dlouho očekávaný román *Kyklop*,⁴⁸ který se u nás objevil až roku 2003. Dále je třeba dodat, že do češtiny přeložené ukázky z Marinkovičova díla existují například ještě v časopise *Světová literatura* (1956, 1964, 1967, 1973).

Jelikož dvěma nejvýznamnějším počínům, kterými jsou bezesporu román *Kyklop* a sbírka povídek *Ruce*, se budu věnovat

⁴³ STEHLÍK, Petr: *Marinkovičův Kyklop*. Slovanský jih, ročník IV., č.2, Brno 2004 s. 33

⁴⁴ *Svítání za tmavých nocí*. Naše vojsko, Praha 1964

⁴⁵ *Pět charvátských her*. Odeon, Praha 1966

⁴⁶ MARINKOVIČ, Ranko: *Ruce*. Odeon, Praha 1967

⁴⁷ *Deset jugoslávských novel*. Československý spisovatel, Praha 1971

⁴⁸ MARINKOVIČ, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003

později v samostatných kapitolách, zbývá v této kapitole zmapovat ostatní Marinkovičova díla, která se dají souhrnně charakterizovat tím, že v českém překladu nebyla vydána jako samostatné knihy, nýbrž jako součásti různých antologií.

Antologie *Svítání za tmavých nocí* nese podtitul „Jugoslávské válečné povídky“ a obsahuje 24 krátkých povídek od různých autorů ze zemí bývalé Jugoslávie. Společným jmenovatelem všech příběhů je přítomnost války, ať už bezprostřední, nebo jen naznačena v pozadí hlavního děje. Povídky vybral, uspořádal a doslovem opatřil František Benhart. Na překladech se podílelo celkem sedm překladatelů. Devátou povídku *Oko božje* (Oko boží) převedl do českého jazyka Dušan Karpatský. Co se týče tohoto počínu, zajisté není od věci vyzdvihnout překladatelovy zkušenosti, neboť se musel v originálním textu vypořádat s ostrovním dialektem a četnými italizmy, které používají hlavní postavy v povídce. Pro názornost a pro možnost srovnání přikládám dvě ukázky. Nejprve z originálního díla, poté z překladu Dušana Karpatského. Ukázka se týká hlavního motivu povídky *Oko boží*, kterým je konflikt mezi zástupcem italské moci ve spojení s katolickou vírou a stoupencem partyzánů v městečku Vis na stejnojmenném ostrově:

„... – Evo kako je, moj lipi šjor Frane, – odluči se napokon don Silvestar na „ono glavno“, pa kud puklo da puklo! – Perikuloza su vrimena pristupila... i vaja puno, puno serjo promislit... Evo kako je: onamo Rusja, ovode ovi blaženi partidani... Eto, ovi Talijanci, kakovi jesu da jesu, – vratili su nama zemje...

– Meni bome nisu!... niti mi je stalo...

– Pomalo, vratit će... vratit će i tebi! Pacjenca... sve će oni napraviti što je bilo krivo i malamente učinjeno. Ma vajalo bi da njin i mi budemo obligani, da njin pomognemo, kako i koliko možemo, informacijunima i sviton i tako etecetera... etecetera... Perke ako

dopustimo da partiđani lastuju... adijo mija bela! – sve ćedu nan uzest.

– Neka uzmu! Volin i tako, nego diventat travestit, zbiro i spija ovih smardecih Kalabrezih! – zaviknuo šjor Frane, pun nekog divljeg i nepomirljivog ponosa. ...⁴⁹

Nyní ta samá část, tentokrát v češtině:

„... „Podívej se, jak se věci mají, můj krásný šjore Frane,“ odhodlá se don Silvestar nakonec „k tomu hlavnímu“, ať se děje, co se děje! – „Nastaly nebezpečné časy... a je třeba moc věcí vážně promyslet... Podívej, jak se věci mají: tam Rusko, tady ti blahoslavení partyzáni... Ti Taliáni, ať jsou, jací jsou, vrátili nám půdu...“

„Mně tedy ne, a ani o to nestojím...“

„Vrátí, vrátí pomalu i tobě! Patientia... napraví všechno, co bylo chybně a špatně uděláno. A bylo by třeba, abychom jim byli i my zavázáni, abychom jim pomohli, jak a kolik můžeme, informacemi a lidmi a tak etcetera... Perche když dovolíme, aby se tu partyzáni flákali... addio mia bella! Všecko nám vezmou.“

„Ať vezmou! Raději tak, než se stát chameleóny, pohůnky a špehy těch smradlavých Kalábřanů!“ vykřikl šjor Frane pln nějaké divoké a nesmiřitelné hrdosti. ...⁵⁰

Vzhledem k vysoké frekvenci italizmů v povídce je třeba ocenit, že na konci knihy jsou připojeny vysvětlivky.

Antologie *Pět charvátských her* obsahuje dramata od pěti chorvátských autorů. Jsou jimi Miroslav Krleža, Mirko Božić, Marijan Matković, Ivan Raos a samozřejmě Ranko Marinković. Výběr uspořádali Dušan Karpatský a Irena Wenigová. Na převedení do českého jazyka se podíleli čtyři překladatelé. Dušan Karpatský se ujal hned dvou her. Kromě dramatu od Miroslava Krleži zpracoval i

⁴⁹ MARINKOVIĆ, Ranko: *Proze*. Matica hrvatska, Zagreb 1948 s. 328

⁵⁰ MARINKOVIĆ, Ranko: *Oko boží*. In: *Svítání za tmavých nocí*. Naše vojsko, Praha 1964 s. 170

Marinkovičovo drama *Gloria*. Recenzi věnující se této antologii napsal například Miroslav Kvapil, bohužel neobsahuje žádnou zmínku týkající se kvality překladu.⁵¹ Zajímavá je v této recenzi jeho poznámka týkající se potenciálního převedení hry na divadelní scénu: „Dramatické realizaci by podle našeho názoru vadila délka textu, která je v dramatu čistě literárním prvkem, a v každém případě by prospělo zkrácení expozice i eventuální eliminace scény s dětmi v kostele“⁵²

Antologie *Deset jugoslávských novel* se skládá z deseti povídek různých autorů ze států bývalé Jugoslávie. Výbor uspořádal a doslov napsal srbský literární kritik Petar Džadžić. Třetí povídkou v této knize je Marinkovičův *Prach*, o jehož překlad do češtiny se postarala Milada Černá. Zde bych ráda upozornila na zajímavou situaci, která spočívá v tom, že novela *Prach* byla přeložena Annou Urbanovou již roku 1967 v rámci kompletní sbírky povídek *Ruce*. O čtyři roky později vychází překlad Milady Černé, což nám dává možnost tyto dva různé překlady porovnat a hodnotit. Podrobnější zpracování této situace jsem přenechala do kapitoly věnující se sbírce povídek *Ruce*.

Jelikož do roku 1993 tvořilo Česko se Slovenskem jeden společný stát, bylo by vhodné zmínit i překlady do jazyka slovenského. Ve slovenštině byl Marinkovičův *Kiklop* vydán roku 1971,⁵³ jako překladatelé jsou uvedeni Ján Sirácky a František Lipka. Došlo i na dva překlady divadelní hry *Glorija*. První zpracoval Andrej Vrbacký roku 1957,⁵⁴ druhý poté roku 1970⁵⁵ Branislav Choma. Překlad Marinkovičovy povídky vyšel i v antologii *Objatie* roku

⁵¹ KVAPIL, Miroslav: *Pět charvátských her*. In: Miscelanea slavica litteraria. Euroslavica, Praha 1997 s. 117–119

⁵² Tamtéž, s. 118

⁵³ MARINKOVIČ, Ranko: *Kyklop*. Slovenský spisovateľ, Bratislava 1971

⁵⁴ MARINKOVIČ, Ranko: *Glória*. SDLZ, Bratislava 1957

⁵⁵ MARINKOVIČ, Ranko: *Glória*. LITA, Bratislava 1970

1978.⁵⁶ Na překladu této antologie se podíleli Branislav Choma a Ján Jankovič. *Slovník balkánských spisovatelů* uvádí i slovenský překlad díla *Zajednička kupka* pod názvem *Spoločný kúpeľ* roku 1985,⁵⁷ nicméně internetové zdroje se s tímto údajem neshodují a uvádí jako rok vydání 1984.⁵⁸

S ukázkami tvorby Ranka Marinkoviće se podle údajů uvedených na přebalu českého vydání sbírky *Ruce* mohli zájemci u nás setkat nejen v knižní podobě, ale také v rámci literárního vysílání Československého rozhlasu. Další cesta k seznámení se s jeho tvorbou vedla v tehdejší Čkoslovensku také přes divadelní jeviště. *Slovník balkánských spisovatelů* uvádí, že hra *Glorija* byla česky hrána roku 1957.⁵⁹ Konkrétnější údaje se mi podařilo dopátrat pouze ohledně bratislavského provedení tohoto dramatu, které bylo inscenováno roku 1971 na tamější Nové scéně.⁶⁰ Jako podklad byl použit překlad do slovenštiny od Branislava Chomy *Glória* z roku 1970.

Co se týče základních informací o Ranku Marinkovići v češtině, nalézají se především v heslech ve slovnících spisovatelů, v doslovecích a na přebalech překladů jeho knih, v časopisech jako je například *Slovanský jih* nebo *Navýchod*, dále jsou všeobecné informace obsaženy v recenzích na jeho díla a jejich překlady. Bohužel, jak jsem zjistila během psaní této diplomové práce, ne všechny tyto zdroje uvádí informace, o které se lze s jistotou opírat. Nejvíce mě zarazilo několik nepřesností ohledně autorovy tvorby ve *Slovníku balkánských spisovatelů*. Například, rozšířené vydání knihy *Geste a grimase* (Gesta a grimasy) vyšlo roku 1979, nikoliv roku

⁵⁶ *Objatie*. Antológia súčasnej chorvátskej novely. Slovenský spisovateľ, Bratislava 1978

⁵⁷ *Slovník balkánských spisovatelů*. Libri, Praha 2001 s. 358

⁵⁸ <http://sksnv.dyndns.org/robot.php?page=29> (accessed 16. 7. 2009)

⁵⁹ *Slovník balkánských spisovatelů*. Libri, Praha 2001 s. 358

⁶⁰ KULIHOVÁ, Alica: *Sériové preklady z chorvátskej literatúry*. Slavica slovaca. Ročník 43, č.2, Vydavateľstvo Matice slovenskej, Bratislava 2008 s. 148
http://slavu.sav.sk/casopisy/slavica/2008_02/2008_2.pdf (accessed 16. 7. 2009)

1980, dále *Sabrana djela* (Sebrané spisy) z roku 1982 nemají čtyři svazky, jak je mylně uváděno, nýbrž šest. Místo názvu knihy *U znaku vage* z roku 1995 je napsáno „O znaku vage“, což s největší pravděpodobností způsobilo i následný nepřesný překlad v závorce „O znamení Vah“.⁶¹ Název knihy je přitom převzat z povídky z prvního vydání sbírky *Ruke*, která se do češtiny běžně překládá *Ve znamení váhy*. Lze polemizovat, zda jsou v díle takového rozsahu podobné chyby omluvitelné.

Ranko Marinković a jeho dílo se stalo i předmětem diplomové práce *Drama, pripovijetka i roman Ranka Marinkovića*⁶² (Drama, povídka a román Ranka Marinkoviće) napsané v roce 2001 pod hlavičkou Ústavu slavistických a východoevropských studií Filozofické fakulty Karlovy univerzity. Práce je ovšem kompletně napsána v chorvatštině a navíc jsem v ní narazila na nedůsledné zpracování některých faktických údajů. Například v životopisu Ranka Marinkoviće naprosto chybí zmínka o vydání významného románu *Never More* (Nikdy více) a v bibliografii nejsou uvedeny roky vydání knih.

Na závěr této kapitoly si ještě dovoluji vložit zmínku, která se sice netýká českého zájmu o Ranka Marinkoviće, ale spíše naopak Marinkovićova zájmu o českou kulturu. Autor napsal, mimo jiné, roku 1945 kritiku významného dramatu od Karla Čapka – *Matka*. Knižně vydána byla o šest let později v knize *Geste i grimase* (Gesta a grimasy).

⁶¹ *Slovník balkánských spisovatelů*. Libri, Praha 2001 s. 358

⁶² STJEPANOVIČOVÁ-SPONZOVÁ, Renáta: *Drama, pripovijetka i roman Ranka Marinkovića*. Diplomová práce. Vedoucí: Prof.dr. Miroslav Kvapil, DrSc. Ústav slavistických a východoevropských studií FF UK Praha 2001

4. Ruce a jejich překlad

Jak již bylo uvedeno v kapitole „Život a dílo Ranka Marinkoviće“, sbírka povídek *Ruce* vyšla poprvé roku 1953. Tento původní soubor čítající deset novel, respektive jeho opětovné vydání bělehradským nakladatelstvím Prosveta z roku 1964, se stalo předlohou i pro český překlad Anny Urbanové. Následující kapitola se tedy bude podrobněji zabývat právě touto variantou, která obsahuje povídky: *S mrtvou duší*, *Karneval*, *Sukně*, *Anděl*, *Ve znamení váhy*, *Kostěné hvězdičky*, *Prach*, *Benito Floda von Reltih*, *Ruce* a *Objetí*.

Hned po svém prvním vydání v bývalé Jugoslávii měla sbírka nevídaný ohlas díky své odlišnosti. Zatímco se na přelomu čtyřicátých a padesátých let 20. století stále ještě velká část jugoslávských autorů ve svých dílech věnovala tematice národně osvobozenického boje, Marinković začal ve svých povídkách čím dál více obracet pozornost na psychologii postav a používal k tomu nové formy a výrazové prostředky. „V době ještě doznívajícího uplatňování socialistického realismu v tehdejší Jugoslávii se náhle objevila kniha povídek, které v mnoha směrech bezprostředně mířily do lidské duše a poprvé přinesly alespoň trochu existenciální do chorvatských, potažmo jugoslávských vod. Většina tehdejších i řada pozdějších kritiků se shodla, že tato povídková kniha je patrně to nejlepší v moderní chorvatské povídkové tvorbě vůbec.“⁶³ Ve *Slovníku spisovatelů Jugoslávie* je charakteristika sbírky shrnuta do dvou výstižných vět: „...ve sbírce povídek Ruce exponoval Marinković tematiku obecnější, jeho psychologické analýzy jsou hlubinnější, ironický postoj k světu důslednější. Marinković se v tomto díle, považovaném za vrchol

⁶³ OTČENÁŠEK, Jaroslav: *Ranko Marinković – Ruce*. Deset povídek Ranka Marinkoviće, 20. prosince 2003, <http://www.iliteratura.cz/clanek.asp?polozkaID=14997> (accessed 25. 4. 2009)

charvátské novelistiky po roce 1945, projevil jako mistr funkčního detailu, atmosféry a kompozice.⁶⁴

Jisté spojení s autorovou první sbírkou povídek *Proze* (Prózy) zůstalo v tom, že se děj většiny příběhů odehrává v mediteránském prostředí. Opět se nabízí Marinkovičova inspirace rodným ostrovem Visem. Setkáváme se tak s řadou charakteristických osob z tohoto provinciálního prostředí, autor ovšem nevytváří jejich panoramatickou škálu, nýbrž vybrané postavy důkladně analyzuje. Jejich dialogy jsou napsány pečlivě a promyšleně, u některých povídek se dá hovořit až o struktuře dramatu. Dá se také říci, že zatímco ve své první sbírce více trval na zobrazení ostrovní atmosféry a reality meziválečného života za pomoci klasické povídkářské techniky, při tvorbě druhé sbírky se více ponořil do stavů lidského podvědomí, ve kterém se objevují i temné předtuchy a neklid, vše se stává mnohem dramatictější až tragičtější, osudy nejisté, což vyvolává paniku, která vládne v předvečer 2. světové války i během války samotné. Marinković při zobrazování těchto motivů čím dál více vymezuje svůj charakteristický styl, ve kterém má vedle hloubavých duševních rozborů své stálé místo i ironie s mírně groteskním nádechem, která navozuje leckdy až nečekaná vyústění jednotlivých příběhů, které na čtenáři zanechají dojem ještě dlouho po přečtení.

Novely z knihy *Ruce* by se mohly rozdělit do dvou okruhů. V prvním je jasně přítomen námět války, například *S mrtvou duší*, *Kostěné hvězdičky*, *Benito Floda von Reltih* a svým způsobem i povídka *Ruce*. Druhý okruh je více tematicky spojen s jeho první sbírkou a je obrácen více na předválečné životní situace z jeho rodného kraje. Jedná se například o povídky *Karneval*, *Sukně*, *Prach* a *Objetí*. To poukazuje na to, že novely ze sbírky *Ruce* nejsou

⁶⁴ *Slovník spisovatelů Jugoslávie*. Odeon, Praha 1979 s. 328

jednoduchým a homogenním celkem, proto je vhodnější je zmapovat jednotlivě.

4.1 S mrtvou duší

První a zároveň nejkratší z celého desetičlenného souboru je povídka nazvaná *S mrtvou duší* s určujícím podtitulkem „instrumentál jednotného čísla“. V originále se jmenuje *Mrtvé duše* „genitiv singulara“, tedy doslovný překlad by zněl (bez) *Mrtvé duše* „genitiv jednotného čísla“. Tato povídka se později lehce upravená objevuje jako součást románu *Kyklop*, kde je použita jako zneklidňující noční můra hlavní postavy Melkiora Tresíce. Celý děj této výrazně existenciálně založené povídky se točí kolem hlavního hrdiny, který se ve svých temných úvahách zabývá myšlenkou odříznutí vlastní hlavy. Nejprve se mu zdá, že o jeho hlavu usiluje někdo jiný, ve znamení politického spiknutí a kolem zuří válka. Poté hlavní hrdina vzpomíná na děsivý sen z noci minulé, kdy si na pobřeží sám odříznul hlavu, která se mu následně ztratila v moři. Znovu se ocitá ve své místnosti v posteli a všímá si nože, který je poblíž zabodnutý do knihy. Dostává strach, že by si v polospánku mohl tímto nožem hlavu opravdu uříznout, a následně uvažuje o všech možných bezpečnostních opatřeních, která mají člověka chránit před veškerými vnějšími riziky, ale uvědomuje si, že všechna tato upozornění, ochranné bariéry a pakty o neútočení jsou na nic, když ho neochrání před ním samotným.

„... „Ale ne, pánové, bojím se, že jste mi špatně rozuměli. Já... pravda, vámi jsem si jist, vy mi neublížíte, to vím. Ale vidíte, jaké mám sny... A bojím se nože... Jak mohu spát? Ve vašem bezpečném táboře, obklopeném ohněm a noži, bude se vám to zdát podivné, ale

musím vám říci – já jsem velmi málo chráněn sám před sebou! Jsem zachvácen panikou jako škorpión. Co si počnu? Přiznávám, jsem škorpión. A jestliže mě nepustíte ven, tím víc se bojím, že sám sobě vstříknu smrtící injekci, právě jako škorpión, ze zoufalství...“ ...“⁶⁵

Zde je vidět, že autor vychází z předpokladu, že se člověk podílí na každé své životní situaci a sám musí poznat, co dělá pro sebe, a co proti sobě. „U tome se, mislim, oglašava jedan poseban, pomalo gorak, čak u izvesnom smislu opori realizam Ranka Marinkovića i on je najautentičnije pokazan u pripoveci *Mrtve duše*.“⁶⁶ (Myslím, že v tom je ohlášen zvláštní, trochu hořký, v jistém smyslu dokonce trpký Marinkovićův realizmus, který se nejautentičtěji projevil v povídce *S mrtvou duší*.)⁶⁷

4.2 Karneval

V povídce *Karneval* je zápletka založena na vzájemné nenávisti stoupenců dvou politických stran (vládní doktorově a opoziční lékárníkově) na radnici jednoho blíže neurčeného dalmatského městečka. Představitelé stran si navzájem činí schválnosti a blaho obce je v podstatě nezajímá. Spory vrcholí přípravou očekávaného masopustního průvodu, kdy opoziční strana za vysokou finanční úplatu přetáhne do svého tábora tradičního a oblíbeného karnevalového prince, obecního lampáře Viska. Doktorova strana se však rozhodne paralelně uspořádat svůj vlastní průvod, do jehož čela usadí bezelstného jalového kostelníka Nane Bardelu. Při

⁶⁵ MARINKOVIĆ, Ranko: *S mrtvou duší*. In: Ruce. Odeon, Praha 1967 s. 12

⁶⁶ MARKOVIĆ, Milivoje. *Ironija i realnost*. In: Prostor realizma. Minerva, Subotica 1981 s. 156

⁶⁷ přel. D.Z.

setkání průvodů na nábřeží samozřejmě dojde k bitce, kterou špatně odnese především naivní kostelník Bardela. Naštěstí zkušenější a protřelejší Visko z opozičního průvodu mu přispěchá na pomoc, odtáhne ho pryč z vřavy nesmyslné rvačky a vysíleného ho odvede do krčmy na oběd.

Autor v povídce zdůrazňuje absurditu konfliktu vzniklého z nenávisti mezi ješitnými představiteli politických stran v malém městečku a bojechtivostí zmanipulovaného davu.

„... Venku se začal snášet smutný zimní soumrak. Déšť crčel se střech a zvonil po jakémsi rozbitém plechu před krčmou, ale v té smutné hudbě deště bylo ještě stále slyšet rvačku z nábřeží, křik a mlácení.

„Ať se řežou,“ řekl Visko namáčeje chléb do oleje a pobízejе Bardelu, aby jedl.

„Ať se blázni mordují, moudří hodují,“ pokračoval žvýkaje odměřeně, beze spěchu. „Jez a pij, mám čím platit. Vidíš, jaký jsem já člověk,“ pravil nakonec honosně, jako by se to už dlouho chystal říci. Bardela pokorně žvýkal a mlčel jako provinilec. Visko si liboval ve svém protektorství. „A ty ses div nestal vrahem,“ řekl potom a pečlivě a beze spěchu si otřel ruku pod paždím a vlepil Bardelovi jeden výchovný, ba otcovský pohlavek. ...“⁶⁸

4.3 Sukně

Povídka *Sukně* se opět odehrává v nspecifikovaném dalmatském městě a hlavní postavou je počestně založená manželka starosty paní Oliva, která vede místní starobinec. Cítí se díky své

⁶⁸ MARINKOVIĆ, Ranko: *Karneval*. In: Ruce. Odeon, Praha 1967 s. 38

mravnosti nadřazená ostatním ženám, které považuje za nečistá „monstra v sukních“, přitom sama se zalíbením sleduje oknem mladíky v protějším holičství a píše si jejich jména tužkou na kolena. Ze svého okna vídá i přivandrovalého starce Lintra, který má rozpustilou zálibu ve zvedání sukni kolemjdoucích žen svou holí. Paní Oliva ho nejprve považuje za svého mravního spojence, jelikož tímto způsobem zostuzuje ostatní nečestné ženy. Obejde proto nařízené formality a zasadí se o ubytování vandráka Lintra v jejím starobinci. Když se ovšem ve vší své vznešenosti, počestnosti a dobročinnosti zajde do starobince podívat, stařík Lintro se jí snaží zavděčit a horlivě pobavit, přičemž mu nechtěně vylétne jeho pověstná hůl a zvedne paní Olivě sukni až ke krku. Mravnost paní Olivy utrhne velkou ránu a hlavní hrdinka se z této události nemůže vzpamatovat. Lintra vyhodí zpátky na ulici, kde stařík s příchodem zimy umírá. Paní Oliva pak za bezesných nocí ještě s hrůzou slyší jeho hlas.

Na první pohled se může zdát, že Marinkovič v *Sukni* vylíčil typický komický příběh z maloměstského prostředí s až nerudovským nádechem, ale i v této povídce jakoby chtěl poukázat na iracionální a někdy až bizarní chování lidí pokřivených někde v hloubi své psychiky. Rozpustilý stařík Lintro, na jehož straně stojí i sám autor, se v povídce vlastně stává obětí maloměstské sobecké morálky paní Olivy.

„... Paní Oliva již nevycházela z domu. Byla zneuctěna, postavena na roveň ostatním, zničena. Mrtva. A chtěla umřít. Ale před smrtí se ještě chtěla pokochat účinkem trestu...

Znova slyšala Lintrův hlas po ulicích: „Slyšte, lidé, ženy, muži, co vám hlásí anděl boží,“ ale ten hlas byl ochablý a ztracený jako zasmušilý hlas herce, který se navždy loučí s obecnstvem. Sledovala s uspokojením to tiché umírání, jak krouží městem, bez chleba a bez přístřeší, jako když úpí a hledá pod chladným zimním

nebem malé, teplé místečko, kde by se konečně usadilo a vydechlo. To byla jediná satisfakce, kterou mohla dostat za své smutné zklamání, a ubohá náhrada za ztracené sladké snění nad nahými koleny. ...“⁶⁹

4.4 Anděl

Z povídky *Anděl* číší myšlenky o osudu člověka, cyklu života a neklidu duše, pro Marinkovičovy postavy tak typický. Děj se odehrává opět v Dalmácii, vše se točí kolem kamenického mistra Alberta Kneze, který je těžce nemocný, ví že brzy zemře a stále nemá vyjasněný vztah se svým žákem Lojzem. Toho mu přivedl jako sirotka a údajně talentovaného učedníka vesnický učitel. Mistr používal mladíka jako model pro svoje sochy při tvorbě náhrobků, které byly jeho nejčastějšími zakázkami. O učedníkově talentu ovšem vždy pochyboval a když smrtelně onemocněl, začal Lojze navíc podezírat, že má hlubší vztah s jeho mladou a krásnou ženou Fridou, kterou mistr poznal jako vdovu a po smrti své první manželky se s ní oženil. Během své nemoci, když mu ještě stačily síly, vytvořil mistr podle Lojze sochu anděla, kterého chtěl umístit na svůj náhrobek. Když už neměl sílu pokračovat, řekl učedníkovi, ať na andělovi už nic neupravuje. Jediné, co má vytesat do knihy, kterou má anděl rozevřenou na kolenou, je nápis „Albert Knez – kamenický mistr“ bez data úmrtí. Mistr byl na svého anděla pyšný, bylo to velkolepé a věčné dílo, díky kterému si ho lidé budou pamatovat a pomohlo mu to lépe se smířit s blížícím se příchodem smrti. Stále ho ale zneklidňovalo podezření ohledně Lojze a Fridy, ze které čím dál více cítil odtažitost

⁶⁹ MARINKOVIČ, Ranko: *Sukně*. In: Ruce. Odeon, Praha 1967 s. 55

a netrpělivost. V posledním vzepětí sil se mistr jedné noci vypravil podívat naposledy na svého anděla. Při cestě do dílny spatřil oknem v kůlně Fridu a Lojze, jak spí v jedné posteli. Konečně smířený s tím co už dlouho tušil, vešel do dílny, kde už Lojz do andělovy knihy vytesal nápis „Albert Knez – kamenický mistr – umělec“ s datem narození. Mistr jen dokončil datum úmrtí a zemřel.

„... Mistr se dokonce usmál nad dodatkem u m ě l e c jako nad pohřebním věncem s dojemnou stuhou.

„Ubohý Lojz!“

Vzal dláto a kladivo a vyhledal datum na nástěnném kalendáři:

21. června – sv. Aloise z Gonzagy

Mistr se připojil k Lojzovým jmeninám a přinesl mu velký, poslední dar – vtesal to datum do andělovy knihy jako den své smrti. Po posledním úderu kladivem zavládl klid nad těmi v kůlně. Boj skončil. Mistr odhodil zbraň a odevzdal se svému andělu. ...⁷⁰

Z pozadí příběhu je cítit železná pravidelnost životního cyklu, staré musí odejít, aby se mohlo zrodit něco nového. Tak jako nejdříve zemřela první mistrova žena, aby mohla přijít nová inspirace v podobě krásné Fridy, tak umírá i sám Albert Knez, aby uvolnil místo pro vztah Lojze a Fridy. Uzavřením jednoho cyklu začíná druhý, jenom umění, v podobě nadčasové sochy anděla vytesaného z mramoru, zůstává.

Poetiku povídky vystihla Milada Černá: „Marinkovičova čidla zachycují jemné přelivy lásky, milostného citu a tíhu jeho rozpadání, složitost hledání viny. Modelovou je opět povídka-melodrama *Anděl* o trojúhelníku kamenického mistra Alberta, jeho ženy Fridy a učedníka Lojze. Symbolika jmen, jak se zdá, tu mívá ke Camusovi a Kafkovi.

⁷⁰ MARINKOVIČ, Ranko: *Anděl*. In: Ruce. Odeon, Praha 1976 s. 76

Prožitek krásné lásky je v celém Marinkovičově díle přítomen jen v podobě neuskutečnitelného snu a nezachytitelného naplnění.⁷¹

4.5 Ve znamení váhy

Druhá povídka, která se později stala součástí románu *Kyklop* má název *Ve znamení váhy*. Dokonce se zde poprvé objevuje postava mladého záhřebského intelektuála Melkiora Tresíce, který ovšem pochází z Dalmácie. Tuto povídku autor částečně přepracoval a použil ji jako začátek nebo spíše první kapitolu románu *Kyklop*. Děj začíná tím, že hlavní hrdina Melkior Tresic sleduje reklamní panely na záhřebském náměstí a v davu spatří svého bývalého učitele náboženství dona Kuzmu. Vybavují se mu vzpomínky na dětství a na pohlavky, které mu katecheta trochu přísně uštedřil během vyučování. Rozhodne se dona Kuzmu sledovat, ale po cestě ho osloví muž s novinami, ve kterých se psalo o bombardování Londýna. Melkior se chce rozhovoru s neznámým mužem vyhnout, vzhledem k neblahých zkušenostem s různými pouličními lumpy a žebráky, zejména s prolhaným Cvikrem. Nicméně nakonec se s neznámým mužem pustí do řeči a ten se během rozhovoru rozčílí a sdělí mu, že byl povolán do přípravy na válku. Hlavního hrdinu vize mobilizace vyděsí, a tak opouští neznámého a radši se znovu vydává hledat dona Kuzmu. Po chvíli ho spatří, jak se váží na pouliční váze, kterou obsluhuje invalida v průchodu. Po odchodu dona Kuzmy se Melkior pustí do hovoru s invalidou, ze kterého nakonec vytáhne, že katecheta je na tom špatně, protože chřadne a hubne. Mezitím don Kuzma, nespokojen

⁷¹ ČERNÁ, Milada: *Heautontimorumenos*. In: MARINKOVIČ, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003 s. 551

s výsledkem vážení u invalidy, vyhledá další pouliční váhu, kterou obsluhuje slepec. Od ní odchází už spokojenější. Melkior jeho postup ze zvědavosti opakuje a bezděčně vstupuje na slepcovu váhu. V tom se k němu znenadání přizene jeho známý z kavárny Hugo a ztropí kolem něj a jeho vážení groteskní scénu, která přitáhne pozornost všech kolemjdoucích. Melkior se za Hugovo opilecké a komediantské chování stydí a má předtuchu, že celá ta scéna pro něj nedopadne dobře. Předtucha se vyplní, když Hugo zmizí a přihlížející lidé se začnou snažit dopátrat, co to všechno mělo znamenat. Jednoho z nich napadne, že to bylo všechno smluveno a začne vykřikovat, ať si všichni zkontrolují peněženky. Jediný člověk začne naříkat, že se mu ztratila peněženka s doklady. Melkior v něm rozpozná prolhaného Cvikra. Ten po něm, jakožto po částečném viníkovi začne vyžadovat náhradu, ale další kolemjdoucí, který už Cvikrovy podvodné metody znal se Melkiora zastal. Hlavní hrdina poté zmaten a zamyšlen odchází do své oblíbené kavárny.

Kdybychom na povídku *Ve znamení váhy* hleděli jako na samostatné dílo, můžeme konstatovat, že je to jeden z příběhů, ve kterém se už naplno projevila přítomnost 2. světové války. Ta se odráží i v nejistotě a neklidu zobrazovaných postav, v jejich obezřetnějším, ale zároveň nervóznějším jednání, které se snadno může obrátit ve zlobu a násilí.

„... Tresic zůstal chvilku stát na místě v rozpacích. Kam pospíchá, už ani sám nevěděl. Jenom se mu teď zdálo docela směšné, že politoval don Kuzmu pro jeho světeckou hubenost. Slovo „mobilizace“ projelo jím jako těžký pocit stísněnosti před něčím senzačně důležitým a neznámým. Začaly v něm zcela naivně vznikat představy prázdných ulic se zavřenými obchody a dveřmi, město odumřelo, uzavřelo se do svých zdí, mlčí a nerozsvěcuje světla. Lidé za spuštěnými žaluziemi opatrně škrtají sirkami, spalují dopisy

v kamnech, cpou věci do kufrů, pospíchají, někam odjíždějí... Na ulici mrtvé ticho. Jenom občas projede závratnou rychlostí státní auto s neobyčejně spěšnými rozkazy... Klapot koňských podkov v noci a mezi strážemi podivné šeptání nějakých tajemných slov, která jsou (zřejmě) vojenské tajemství. ...“⁷²

4.6 Kostěné hvězdičky

Povídka *Kostěné hvězdičky* se v originále jmenuje *Koštane zvijezde*, což je v doslovném překladu „Kostěné hvězdy“. Jelikož se v příběhu jedná o malé hvězdy z výložek na policejní uniformě a i v původním textu novely jsou popisovány jako „zvijezdice“, tedy hvězdičky, není tento drobný rozdíl v překladu názvu na škodu. Děj povídky popisuje událost z 2. světové války, konkrétně vylovení italských vojáků na malém dalmatském ostrově a počátky jeho okupace. Podle některých se nejedná pouze o okupaci samotného ostrova: „Okupacija ostrva, ali i okupacija ljudskih duša, srozavanje vlasti i ljudskih ličnosti, razlaganje i uništavanje čovekovog identita.“⁷³ (Okupace ostrova, ale i okupace lidských duší, omezování moci a lidských osobností, rozklad a ničení identity člověka.)⁷⁴ Zápletka začíná ironickým popisem vylovení italských okupantů, kteří jsou v rámci Marinkovičova humanizmu přeci jen také lidé, opatrní a vyděšení z toho, jak bude celá akce probíhat. Jejich velitel jako první čin po vstupu na ostrov zastřelí toulavého psa. Na druhé straně číhá u okna na půdě policejního úřadu strážmistr Ilija. Po krátkém

⁷² MARINKOVIĆ, Ranko: *Ve znamení váhy*. In: Ruce. Odeon, Praha 1967 s. 93

⁷³ MARKOVIĆ, Milivoje. *Ironija i realnost*. In: *Prostori realizma*. Minerva, Subotica 1981 s. 162

⁷⁴ přel. D.Z.

handrkování s ostatními strážníky ohledně taktiky zjistí, že nemá cenu klást odpor, rozloučí se se svou šavlí a předá úřad do rukou italských okupantů. Poté si odnese svoje věci a chce si je ukryt u hlídače obecních záchodů. Ten však po něm na oplátku vyžaduje boty a část uniformy. Ilijovi se to nelíbí, jelikož uniforma je pro něj téměř smyslem života. Nakonec ji hlídačovi dá, ale odpáře si z ní šest kostěných hvězdiček, symbol jeho bývalé moci. Poté vychází ven jako obyčejný člověk a pocítí zvláštní druh úlevy. Hned za rohem narazí na velitele italských okupantů, který mu nařídí, aby odklidil mrtvého psa. Ilija nechce nového pohlavára provokovat, chce s ním být pro jistotu zadobře, protože jako bývalá maloměstská autorita má zřejmě stále kariéristické ambice, kterých chce dosáhnout svým až zrádcovským chováním, bez jakékoliv morálky a emocí. Pokorně se tedy odebere pro psa a přes nelibost dalšího strážníka, svého bývalého podřízeného, ho hodí do moře.

I když události spojené s obsazováním jugoslávských území byly spíše tragické, Marinković vylovení italských vojáků popsal s až groteskní ironií.

„... Hned v prvních dnech nepřátelství proti naší zemi vyskočil jako význačný detail z motorového člunu na břeh našeho malého ostrova se dvěma pistolemi namířenými na budovu radnice a vykřikl strašným hlasem: „Vzdejte se!“ divže radnice překvapením nezasténala: „Vzdáváme se, bezpodmínečně...“

Ale na Torquatovu výzvu vzdát se nikdo nic neodpověděl, protože nikde nikdo nebyl. Ba ani ten hubený pes, cynik, který se tady náhodou zmateně potuloval po nábřeží jako nějaký antický filosof, zahloubaný do svých myšlenek, nebyl by ani štěkl na tohoto okupanta, natolik ho pokládal za bezvýznamný zjev v mezích svého psího pohledu na svět, kdyby ho nebyl Torquato na sebe upozornil svým podivným chováním, jaké náš pes dosud nikdy na ostrově neviděl.

Ale ani potom tento cynik filosoficky moudře nevydal ze sebe psí štěk, nýbrž jen velmi povrchně, ba až urážlivě nedbale pohlédl na Torquata a pak podepřel nohou roh radnice... ..⁷⁵

4.7 Prach

„Patrně soudobé italské neorealisticke povídky měly vliv na další příběh s názvem *Prach*, ve kterém se seznamujeme s mužem, který se chystá navštívit svou bývalou lásku, která již ale dlouho žije s jiným.“⁷⁶ A tak se před námi rozehrává historie jedné zhrzené lásky a nedokonané pomsty. Vše začíná příchodem dopisu šlechtici Tonko Jankinovi od jeho osudové lásky, bývalé snoubenky Any, která ho zve k sobě na návštěvu, aby jí pomohl při křtu jejího dítěte a šel mu za kmotra. Ana Tonka kdysi opustila a vzala si po válce, pravděpodobně i z pragmatických důvodů, za manžela soudruha geometra. Ten ovšem není příliš nakloněn církvi, a tak se Ana rozhodne jejich jediného syna pokřtít bez jeho vědomí právě za pomoci Tonyho. Ten pojme návštěvu u své bývalé lásky jako možnost k pomstě a v hlavě se mu zrodí myšlenka, že po křtu předá Aně a dítěti balík s bombou. Tony hned druhý den přicestuje z ostrova na pevninu se záhadným balíkem ovázaným rudou stuhou. Po příjezdu je překvapen milým a pohostinným chováním Any i geometra. V noci nemůže spát a tak šáhne po balíku, rozváže stuhu a vyndá z něj milostné dopisy, které mu Ana psala. Znovu si je všechny pročítá a přeje si zemřít. Nakonec se opravdu rozhodne spáchat sebevraždu a chce se oběsit na stuze,

⁷⁵ MARINKOVIČ, Ranko: *Kostěné hvězdičky*. In: Ruce. Odeon, Praha 1967 s. 109

⁷⁶ OTČENÁŠEK, Jaroslav: *Ranko Marinkovič – Ruce*. Deset povídek Ranka Marinkoviče, 20. prosince 2003, <http://www.iliteratura.cz/clanek.asp?polozkaID=14997> (accessed 25. 4. 2009)

kteřou sundal z balíku. Jeho pokus se nepodařít, jen způsobí hluk, který přivolá Anu i geometra. Když geometrovi dojde, co se stalo, soucitně mu sundá stuhu a odnese ho na lůžko.

V povídce je zobrazen i střet dvou světů, které symbolizuje Tonko jako zástupce šlechtického rodu, který po válce ztratil majetek i moc a soudruh geometr, který představuje nástup socialistické reality. V tomto smyslu je z povídky cítit i sentimentální vzpomínka na předválečnou dobu. Marinković kompozicí povídky čtenáře systematicky připravuje na tragické vyvrcholení Tonkovy pomsty, ke kterému ovšem nedojde a Tonko končí opět ostudně poražen. Zajímavé je i to, že sám autor vstupuje do povídky a snaží se hlavního hrdinu zachránit před ještě větší potupou.

„... A znovu se povídce nabízí příležitost, aby bez úhony odešla a nechala toho ubohého, probuzeného a vyjeveného člověka na podlaze... Ale on, on sám si nepřál, aby byl takto stažen z oblaků dolů a povalen na zem a... prostě opuštěn tady na podlaze navždy. Cožpak lze takhle ukončit život: nahý, na podlaze, v hromadě starých milostných dopisů? Sám hledá konec povídky i života. Proto cítil svůj nahý zadek na parketách, zoufale se schoulil tím dotykem a vstal jako člověk, který neví, co by...

Neslyšně po špičkách vyšel na chodbu...

Což nevidíte, že sám to chce, netáhne ho žádná povídka. Ta by raději zůstala zde v pokoji a dohodla se s ním o nějakém zakončení, aby mu ušetřila všechny ty ostudné a zbytečné hlouposti, které by mohl ještě udělat. Ale s ním nejde o ničem se dohodnout: on chce ještě pocítit Aninu blízkost, slyšet před koncem její dech. ...“⁷⁷

⁷⁷ MARINKOVIĆ, Ranko: *Prach*. In: Ruce. Odeon, Praha 1967 s. 147–148

4.8 Benito Floda von Reltih

Povídku *Benito Floda von Reltih* můžeme považovat za jakousi alegorii zla. Autor jakoby chtěl příběhem zdůraznit varování, že toto zlo i po svém největším výstupu ve formě 2. světové války nemusí být s jejím ukončením definitivně zničeno. Každopádně je potřeba ho včas rozpoznat a nepodléhat mu. Název povídky je složen ze jmen představitelů fašizmu, Benita Mussoliniho a Adolfa Hitlera, jehož jméno je napsáno pozpátku. Oba diktátory charakterizuje maniakální touha po moci. Děj příběhu je vlastně vyprávěním hlavního hrdiny, pacienta psychiatrické léčebny. Ten se chce zapojit do hovoru společnosti, která probírá sny a přidá se se skutečným příběhem, který se ale snu tolik podobá, že sám pacient neví, zda se mu přeci jen nezdál. Vypráví, že je zaměstnancem drah a že je posedlý počítáním. Počítá všechno možné, železné tyče plotu, vlaky, vagóny, pražce, až se kvůli své posedlosti dostane do nemocnice. Jediné, co je schopný říci, je poslední cifra, kterou si zapamatoval při počítání pražců – 1909. Jednoho dne mu na pokoj přivedou nesympatického muže s vzezřením bývalého rakouského vojevůdce, navíc evidentně prolhaného chvastouna. Tvrdí mu, že je polní maršálek jménem Benito Floda von Reltih a začne ho zasypávat nesmyslnými válečnými historkami a líčením bitek, kterých se sám účastnil. Postupně dokonce začne do svých imaginací zapojovat i hlavního hrdinu a vyžaduje po něm spolupráci. Ten je však pasivní, má z Flody strach, neví jak se mu má bránit a jediné, co dokáže říci je cifra 1909. Floda to pochopí jako tajnou šifru a udělá si z pacienta válečného spojence. Potom mu Floda řekne, ať přečte jeho jméno pozpátku. Pacienta to natolik vyděsí, že se v představách vzdá své lidské existence a stane se papouškem, ve snaze vyhnout se zlu. Po návratu do normálního života se dozvídá, že Floda uvrhl svět do strašlivé války a poté se v obklíčení zastřelil.

Pacient se najednou cítí osvobozen, avšak zlo se vrací a Floda se opět objevuje ve městě. Podaří se mu vyhledat pacienta a chce ho znovu zasvětit do svých vojenských plánů jako spojence, dokonce ho nutí s ním odjet válčit do světa. K smrti vyděšeného pacienta opět zachrání vyřčení cifry 1909. Floda ho opouští s tím, že pacient tedy povede jeho evropské záležitosti a odjíždí realizovat své válečné vize do světa. Příběh končí i s vyprávěním pacienta, který se společnosti omlouvá za své pošetilosti, za počítání čísel a jeden z posluchačů mu řekne, že Floda je šílenec, stejně jako vyprávějící pacient, a že spolu byli v blázinci. Pacient to potvrzuje slovy, že normální člověk by nemohl být to, co je Floda, a že on, kdyby nebyl také blázen, tak by byl statečnější a nebál by se šílence Flody.

Zajímavá je Kafkovská pasáž o absurdní přeměně hlavního hrdiny v papouška, čímž se snaží vyhnout přímé konfrontaci se zlem.

„... Benito Floda sekl rukou, jako by diskusi odřízl hlavu, a potom se obrátil ke mně s vážným, skoro bych řekl, osudným výrazem v obličeji:

„Kamerad, v této chvíli vstupujete do dějin! Vcházíte do vybraného kruhu statečných mužů dějin, kteří jsou zasvěceni do mého tajemství. Ale dřív než vejdete, podívejte se, co zůstalo přede dveřmi. Přede dveřmi jsou *Benito* a *von*; ti dovnitř nevstoupí. *Benito* je čestná stráž, kostým a cizí maska pro klamání a *von* je starý gramofon s valčíkem. Teď vstupte se mnou bez *Benita* a *von* a čtete mě pozpátku, to jest zprava doleva, podle semitského způsobu... Co? Přečetl jste?“

Ano, přečetl jsem a mozek se mi zatočil hrůzou, že jsem padl na lůžko jako mrtvola. Vyvalil jsem na něho oči, ale už jsem ho neviděl.

Viděl jsem jenom klec s tlustými dráty a v kleci sebe jako papouška, jak skáču z drátu na drát a zobákem počítám a počítám všecho kolem klece, bez ustání a stále totéž číslo.

„Tisíc devět set devět, tisíc devět set devět...“

„Výborně!“ vykřikl. „Jste zasvěcen. Blahopřeji!“ a pozdravil mě zdviženou rukou.

Od té chvíle se už na nic nepamatuji jako člověk, protože tady začíná můj papouščí život. ...⁷⁸

4.9 Ruce

Novela *Ruce* dala název celé této Marinkovičově sbírce a je výjimečná tím, že probíhá jako etický dialog levé a pravé ruky o odpovědnosti. Hovor těchto personifikovaných rukou se zvrhne v hádku o tom, která z nich je šikovnější, kterou má člověk radši, která dokáže více ublížit, až dojde k momentu, kdy levá obviní pravou, že chtěla člověka zabít. Pravá se brání, že to tak člověk chtěl sám a ona ho jen poslechla. Levá se pak sama staví do role jakéhosi pasivního držadla a osočuje pravou, že kvůli své činnosti může za všechny nešvary světa, za vraždy a za války. Spor vrcholí, když levá ruka řekne, že už radši ani nechce být rukou, protože nechce být jako ta pravá. Člověk nechápe jejich hádku, myslí si, že jsou jedna jako druhá, obě jsou přeci ruce. Poté levá cvrnkne malého chlapce na ulici do nosu a ten na ni plivne. Pravá hned přispěchá na pomoc a dá chlapci pohlavek, protože má jakožto moudřejší a silnější ruka pocit, že musí levou bránit. Otec chlapce vidí, co se stalo a začne se

⁷⁸ MARINKOVIČ, Ranko: *Benito Floda von Reltih*. In: *Ruce*. Odeon, Praha 1967 s. 160–161

rozzuřeně rukou vyptávat, proč chlapce uhodily a sám se s nimi poté začne prát. V zápalu boje se obě ruce zraněné octnou na zemi. Všechno nakonec rozsoudí obličej tím, že do nich plivne, aby z nich smyl špínu.

„... A opravdu, Levá i Pravá se octly rázem v prachu na zemi.

„Ach,“ zasténala Pravá. Bolel ji palec od Otcovy rány.

Dvě zkrvavělé ruce na asfaltu. Ležely zneuctěné na cestě jedna vedle druhé, bezmocné jako odhozené rukavice.

„Zatracený uličník!“ sykla Levá skrze prsty vstávajíc.

„Ovšem, když jsi ho neuměla prásknout, až by mu tekla červená!“

„Vždyť jsem mu ji vsolila!“

„Ano, diletantsky! Pomoz mi vstát. Myslím, že mi zlomil palec.“

„Bolí tě?“

„Hrozně!“

Levá byla něžná, sestersky něžná...

Vstaly. Zanechaly pod sebou krvavé otisky na chodníku. Ale neohlížely se, hladily jedna druhou a třásly se touhou po pomstě.

A tu na ně Obličej naplil, aby z nich smyl krev a bláto. ...⁷⁹

4.10 Objetí

Poslední a zároveň i nejdelší novela celé sbírky se jmenuje *Objetí* a je považována za vůbec nejvýraznější dílo Marinkovićovy povídkářské tvorby. V podtitulku má napsáno „Goranově památce“. Autor ji totiž věnoval dalšímu významnému chorvatskému spisovateli

⁷⁹ MARINKOVIĆ, Ranko: *Ruce*. In: *Ruce*. Odeon, Praha 1967 s. 181

Ivanu Goranu Kovačićovi, který zemřel během 2. světové války. Svým způsobem ho i ztotožňuje s jednou z hlavních postav povídky, kterým je spisovatel pozorující život v malém dalmatském městečku. Novela začíná pohledem vypravěče klíčovou dírkou právě na spisovatele, který se chystá psát povídku, ale momentálně mu chybí inspirace. Napíše sotva jednu větu, udělá kaňku a začne pozorovat mravence, který leze po jeho papíru. Poté se radši zvedá a odchází hledat inspiraci do městečka. Pozoruje různé postavy dalmatského koloritu, šjora Bepa, holiče Bernarda, finance, který se právě chystá zkontrolovat potenciálního pašeráka tabáku. Ten ovšem finance přechytračí a ten si pak jde stěžovat četníkovi. Četník se mu vysměje, že naletěl a vykládá mu groteskní příběh, jak za mlada se svým bratrancem také několikrát pašovali tabák pod hromadou sena a jak se jim vždycky podařilo obelstít kontrolu. Poučuje mladého finance, že lidoví chytráci a podvodníci bývají záludnými protivníky, a libuje si ve své nedostižnosti vševědoucího a všemocného strážce pořádku. Financ odchází a četník se začíná nudit, a proto si odejde utahovat z holiče Bernarda. Holič si však začne všimnout svého zákazníka a četník otráveně odchází, přičemž proti sobě svým neomaleným chováním ještě stihne popudit pozorujícího spisovatele, který radši nechá četníka být a odejde poslouchat rozhovor holiče Bernarda a šjora Bepa. Po chvíli ho senilní klábosení přestává bavit a snaží se najít nějaké hrůzné téma a vydává se zpátky za četníkem. Ten odpočívá na pobřeží, s nohama ve vodě. Spisovatel se k němu připlíží a sevře ho do objetí. Četník mu začne vyhrožovat, že ho zastřelí. Spisovatel se ho bojí pustit ze svého sevření a pomalu mu začne docházet, že jestli nechce být zastřelen, musí ho tu takto udržet dokud četník nezemře. Když už se mu zdá, že nemůže déle vydržet, začne četníkovi vyprávět smyšlený příběh o kapsáři a jeho milované manželce Djině. Kapsář jednoho dne okrade kavárenského sukničkáře

a při prohlídce jeho peněženky zjistí, že tam má fotky všech milenek a mezi nimi objeví i svoji Djinu. Četníka kapsářovo neštěstí rozpláče, ale vzápětí se opět rozzlobí na spisovatele, že si příběh vymyslel. Spisovatel mu domlouvá, že nad smyšleným kapsářem se rozpláče, ale jeho mu líto není a vyčítá mu, že už ho nemohl vystát, že mu svou nadutostí plašil fantazii a požíral věty, a proto ho teď musí zničit a počítá s tím, že při tom sám zemře.

Tato povídka má zajímavý metaliterární rozměr, autor ve funkci vypravěče komentuje samotný akt psaní a polemizuje se spisovatelem, který se aktivně účastní děje.

„... „A to zas já: volný jako pták, můžu si dělat, co chci! To taky že můžu! Mám se snad bát tebe, ty tam za stromem? Píšeš knihy? Jen piš, piš! Jenom abych já ti nenapsal na chodidla desatero božích příkázání jako Mojžíš! Myslíš si, že já jsem jako ten náš velitel: zákon prý dovoluje psát, co tedy můžeš dělat? Zákon? Já tě už zřídím, když si to tak zrovna přeješ, i podle zákona, neboj se! Však já se ti už dostanu na kobytku, a pak bude – jéje!“

„Dej si pozor, to říká tobě, nehrej si!“

„I co! On je hračka. Tohle všecko jsou mé hračky z brašny svatého Mikuláše.“

„Hračky? Snad šjor Bepo, snad šjor Bernardo, možná i financ a ty dvě chudinky, oslík a jeho hospodář, ale... on, četník! Střez se ho, říkám ti! ...“⁸⁰

Z jiného pohledu se také dá říci, že novela *Objetí* má vlastně tři vrstvy. V první autor analyzuje poměry a mezilidské vztahy v malém městě, zajímá ho každodenní život i s drobnými detaily, a proto celá povídka působí jako jedna velká mozaika. V druhé autor uvádí do děje spisovatele – pozorovatele, zkoumá jeho zájmy, sklony, vášně a rozpaky. Třetí vrstva je sám autor, pozorovatel pozorovatele, ten který

⁸⁰ MARINKOVIĆ, Ranko: *Objetí*. In: Ruce. Odeon, Praha 1967 s. 204

všechno vidí a je stále na doslech spisovatele, ten který režíruje všechny vztahy. Milada Černá o tomto jevu píše: „Časté vstupy postavy spisovatele zdůrazňují zároveň různé možnosti moderní literarizace životní látky, tvůrčí dilemata při vytváření fiktivního obrazu, míru možné objektivnosti vlastních averzí či nezvládaných sklonů, filozofických zobecnění zdánlivě malých témat.“⁸¹

Po zmapování všech deseti povídek se nyní vrátím zpátky k českému vydání sbírky *Ruce*. Z údajů na konci knihy se dozvídáme podrobnější informace: „Ze srbocharvátského originálu *Ruke*, vydaného nakladatelstvím Prosveta, Beograd 1964, přeložila a vysvětlivkami opatřila Anna Urbanová. Obálku a vazbu navrhla Jarmila Bürgerová.“⁸² Dále je zde napsáno, že se jedná o vydání první v nákladu 4200 výtisků, odpovědnou redaktorkou je Irena Wenigová. Knihu vydalo nakladatelství Odeon roku 1967 v rámci edice Soudobá světová próza, svazek 221. Po poslední povídce následují v knize vysvětlivky, které považuji za velmi vhodné, především kvůli časté přítomnosti italských výrazů a některých méně známých regionálních reálií. Na vnějším přebalu je kromě stručných informací o autorovi a jeho dosavadní tvorbě i krátká poznámka o sbírce *Ruce*, ve které se dočítáme, že čeští čtenáři budou moci až teprve v této knize „hlouběji proniknout do fantastického i reálného světa Marinkovićových lidí a lidiček a jejich nitra, jejich vědomí a podvědomí, a v těch groteskních, tragikomických, mnohdy až černě humorných příbězích, v nichž se nostalgická něha k těm nejprostším věcem života střídá s poetickými baladickými meditacemi a nesmlouvavými, řezavě ostrými odsudky

⁸¹ ČERNÁ, Milada: *Heautontimorumenos*. In: MARINKOVIĆ, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003 s. 550

⁸² MARINKOVIĆ, Ranko: *Ruce*. Odeon, Praha 1967 s. 227

nelidského v člověku, odhalit velkého spisovatele humanistu – a zamilovat si ho.“⁸³

České vydání sbírky *Ruce* hodnotí i dvě zásadnější recenze. Zatímco jádro recenze Jaroslava Otčenáška tvoří krátké popisy dějů jednotlivých povídek, Miroslav Kvapil hodnotí *Ruce* spíše z hlediska celku. V jeho recenzi se objevují další zajímavé postřehy, například o Marinkovičově častém zobrazování paralel mezi jednáním hlavních postav a zástupci živočišné říše: „Odstraňování iluzí o člověku je vedeno linií symboliky a symbolů. Život lidí na autorově rodném ostrově Visu je spíše obrazem letargického života, který se jen občas probouzí v karnevalových výstřednostech, než zobrazením života skutečného. Tak dostalo Marinkovičovo vyprávění charakter úvah o životě na periférii kultury a ztratilo rysy líčení konkrétního života v konkrétním prostředí. Takový způsob pozorování všech lidských slabostí umožňuje autorovi nacházet pro ně obdobu v živočišné říši, kde jednotlivá zvířata svými slabostmi zároveň sama sebe charakterizují.“⁸⁴ Kvapil ještě dodává, že u Marinkovičových postav dochází pouze ke srovnání s negativními zvířecími rysy, což člověku připomíná, aby bojoval proti zvířecím instinktům v sobě samém. Dále upozorňuje na tradiční Marinkovičovu averzi proti veškerým formám nesvobody: „I když Marinkovič zůstává jen chladně vědeckým analytikem – pozorovatelem lidského karnevalu (bez lásky a nenávisti k předmětu, který pozoruje), je přesto ostře satirický vůči všemu tomu, co svou apriorní autoritou, mechanismem, totalizací, mytologizací a autarkií bere člověku svobodu a automatizuje jej ve jménu jakéhosi vyššího principu, předpisu, pravidla a autority. Podle Marinkoviče se totiž každé dogma, víra v něco vyššího, nadlidského, stává pánem člověka, podrobuje si ho, je jeho nepřítelem, a ne

⁸³ MARINKOVIČ, Ranko: *Ruce*. Odeon, Praha 1967

⁸⁴ KVAPIL, Miroslav: *Ranko Marinkovič: Ruce*. In: *Miscelanea slavica litteraria*. Euroslavica, Praha 1997 s. 120

pomocníkem a přítelem.“⁸⁵ Kvapil také zdůrazňuje, že ačkoliv se autor svým způsobem vysmívá lidským povahovým výstřelkům, tak z jeho intelektuálního humoru je cítit i lítost a soucit. Jako jeden z mála však v autorově díle nachází i slabiny: „Slabá stránka Marinkovičovy tvorby je však v tom, že při své pouze pozorovatelsko-analytické metodě nehledá ve svých lidech i to, co je odlišuje od říše zvířat: kulturu. Proto u něj převládá fyzická antropologie, která člověka nepovyšuje nad zvíře. Avšak jestliže pokládáme jeho metodu za prostředek boje proti tomu, co je v člověku animální, pak musíme v Marinkovičovi vidět angažovaného spisovatele, který bojuje o člověka a za skutečný humanismus.“⁸⁶ V každém případě Miroslav Kvapil hned v úvodu recenze neskrývá nadšení z vydání prvního samostatného Marinkovičova díla v češtině: „Vydáním českého překladu knihy povídek charvátského spisovatele Ranka Marinkoviče *Ruce* vykonalo nakladatelství Odeon záslužný čin: seznámilo naši kulturní veřejnost s jedním z nejzajímavějších děl současného charvátského prozaika, který se plným právem řadí do plejády vynikajících moderních evropských spisovatelů.“⁸⁷ Mezitím, Jaroslav Otčenášek je k českému vydání sbírky *Ruce* o něco skeptičtější, především z hlediska kvality překladu: „...překlad nepatří právě mezi perly, řada výrazů je přeložena zvláště a některá spojení dávají trochu posunutý smysl.“⁸⁸ a dále dodává: „Možná by si kniha zasloužila nové vydání s novým překladem.“⁸⁹ K dokreslení hodnocení kvality překladu Anny Urbanové jsem využila toho, že povídka *Prach* byla převedena do češtiny ještě jednou, zásluhou jiné

⁸⁵ KVAPIL, Miroslav: *Ranko Marinkovič: Ruce*. In: Miscelanea slavica litteraria. Euroslavica, Praha 1997 s. 120–121

⁸⁶ Tamtéž s. 121

⁸⁷ Tamtéž s. 120

⁸⁸ OTČENÁŠEK, Jaroslav: *Ranko Marinkovič – Ruce*. Deset povídek Ranka Marinkoviče, 20. prosince 2003,

<http://www.iliteratura.cz/clanek.asp?polozkaID=14997> (accessed 25. 4. 2009)

⁸⁹ Tamtéž

překladatelky – Milady Černé, o čtyři roky později v rámci antologie *Deset jugoslávských novel*. Nyní uvedu postupně za sebou tři stejné úseky textu, pokaždé v jiném podání. Nejprve uvedu ukázkou v originálním znění:

„... Ne trebate vi mene žaliti, htio mu je reći, nisam ja nesretan, i pri tom je pakosno uživao misleći na svoj paketić, koji će sutra nakon krštenja, kad se s Anom vrati kući, svečano spustiti u zipku na djetetova prsa. Onda će se izmijeniti uloge, mislio je. Onda ću ja tebe pokroviteljski tapšati, družo... he, he...“

Natjecali su se, on i ona, (Ana, Ana!) tko će mu više ljubaznosti učiniti. Mazili su ga naprosto. „Vi ste naš, domaći... nemojte se ni najmanje ženirati...“ Tako on, a ona: „Toni, smatraj se kao kod svoje kuće...“

Volio bi on rezerviraniji odnos, manje familijarnosti, jer ovo ovako sve obvezuje, suviše otvoreno očekuje protuuslugu, a on je spremio izdaju. Dvostruku izdaju. Dvostruki pobjednik i – dvostruki izdajnik, eto rezultata! A svemu je ona kriva! Ah, Ana, zašto si me zvala! ...⁹⁰

Následuje totožný úryvek ze sbírky *Ruce* v překladu Anny Urbanové:

„... Nepotřebujete mě litovat, chtěl mu říci, já nejsem nešťasten, a měl při tom zlomyslný požitek, když pomyslí na svůj balíček, který zítra po křtinách, až se s Anou vrátí domů, slavnostně položí do kolébky na prsa dítěti. Pak se vymění úlohy, pomyslí. Pak budu já tebe protektorsky popleskávat, soudruhu... che, che...“

Předháněli se, on i ona (Ano, Ano!), kdo mu prokáže víc laskavostí. Úplně ho mazlili. „Jste náš, jako příbuzný... nemusíte se ani trochu ostýchat...“ Tak on, a ona: „Tony, jako bys byl doma...“

⁹⁰ MARINKOVIĆ, Ranko: *Prah*. In: Izabrana djela. Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1981 s. 131

Měl by raději rezervovanější poměr, méně familiárnosti, neboť tohle všechno zavazuje, příliš otevřeně očekává protiúsluhu, a on chystal zradu. Dvojnásobnou zradu. Dvojnásobný vítěz a – dvojnásobný zrádce – to je výsledek! A vším je vinna ona! Ach Ano, proč jsi mě zvala! ...⁹¹

Nakonec překlad Milady Černé z *Deseti jugoslávských novel*:

„... Vy mě nemusíte litovat, chtěl mu říci, nejsem nešťastný, a přitom se škodolibě kochal při pomyšlení na svůj balíček, který zítra po křtu, až se s Annou vrátí domů, slavnostně položí do kolébky na prsa dítěte. Pak se úlohy vymění, myslil si. Pak budu já tebe protektorsky poplácávat... soudruhu... he, he...“

Oba se předháněli, i ona (Anno, Anno!), kdo mu učiní větší laskavost. Přímo ho rozmazlovali. „Vždyť jste jako náš... ani v nejmenším se nežinýrujte...“ A ona: „Tony, chovej se tu jako doma, jako doma...“

Měl raději rezervovanější vztah, méně familiárnosti, neboť tohle všechno zavazuje, až příliš otevřeně se očekává protislužba, a on chystal zradu. Dvojnásobnou zradu. Dvojnásobný vítěz a – dvojnásobný zrádce, to je výsledek! A vším je vinna ona! Proč jsi mě zvala, Anno! ...⁹²

Již na takto krátkém úryvku je možné demonstrovat odlišnosti mezi jednotlivými překlady a lze poměřovat, který vyznívá lépe. To co překladu Anny Urbanové vytýká Jaroslav Otčenášek, tedy že některé výrazy jsou přeloženy zvláště, můžeme v této ukázkě zřejmě zachytit například z původního výrazu „protuusluga“. Ten má v češtině, na rozdíl od slova „protiúsluha“, mnohem častěji používaný a vhodnější termín „protislužba“, který použila Milada Černá. Podobně se dá hodnotit i překlad slovesa „tapšati“, neboť

⁹¹ MARINKOVIĆ, Ranko: *Prach*. In: Ruce. Odeon, Praha 1967 s. 141–142

⁹² MARINKOVIĆ, Ranko: *Prach*. In: *Deset jugoslávských novel*. Československý spisovatel, Praha 1971 s. 74–75

„poplácávat“ se jeví jako zažitější český ekvivalent, než „popleskávat“. Poněkud zvláště vyznívá i Urbanové překlad věty: „Mazili su ga naprosto.“ jako: „Úplně ho mazlili.“, který může na českého čtenáře působit až komicky. Mnohem lépe stravitelnější alternativou je překlad Černé: „Přímo ho rozmazlovali.“ Dále se dá spekulovat i o tom, zda použít pro překlad chorvatského slova „odnos“ výrazu „poměr“ nebo „vztah“. Na základě vlastní zkušenosti při čtení textu povídky mi také připadá vhodnější překlad původního jména „Ana“ jako „Anna“, neboť verze s jedním „n“ ve tvaru pátého pádu jednotného čísla může být matoucí například při použití na začátku věty a může být snadno zaměněna s českým spisovným výrazem pro souhlas.

5. *Kyklop* a jeho překlad

Marinkovićův první román *Kyklop* byl už v době po svém vydání roku 1965 považován za jedno z nejzásadnějších děl moderní chorvatské, potažmo jugoslávské literatury, o čemž svědčí udělení několika cen, následná dramatinizace a dokonce i převedení na filmové plátno. Nyní, s odstupem času, je *Kyklop* stále hodnocen jako vrcholný počín celého Marinkovićova opusu. Při obnoveném vydání autorových souborných děl v letech 2008–2009 tento jeho román symbolicky zahajuje, jako kniha číslo jedna, celý osmisvazkový peloton jeho tvorby.

Už v momentě, kdy se román objevil, představoval velkou literární událost a Marinković se tak definitivně zapsal i jako prvotřídní romanopisec široké tvůrčí inspirace. Ve vztahu k veškeré tehdejší dosavadní autorově tvorbě byl *Kyklop* jakýmsi logickým vyústěním. Na předešlá díla navazuje, pochází z jejich obsahové i strukturální podstaty. Milivoje Marković to ve své kritice shrnuje slovy: „Najpreciznije bi, ipak, čini mi se, bilo reći: *Kiklop* je sabrao, kondenzovao i do briljantnog kraja izveo sva ranija iskustva i sve životne i umetničke preokupacije ovoga pisca.“⁹³ (Připadá mi, že nejpřesněji by se dalo říci: *Kyklop* seskupil, zkondenzoval a do brilantního konce dovedl všechny své dřívější zkušenosti i všechna životní a umělecká zaobírání tohoto spisovatele.)⁹⁴ Už v Marinkovićových dřívějších prózách se daly vycítit románové tendence. Všude byl přítomen rozsáhlý prvek epiky, v širokých psychologických vrstvách obsahů jednotlivých povídek, podpořený mozaikou rozličných lidských osudů, přímo volajících po románovém zpracování. Proto nebyl příchod *Kyklopa* v rámci autorova díla zase

⁹³ MARKOVIĆ, Milivoje. *Ironija i realnost*. In: *Prostori realizma*. Minerva, Subotica 1981 s. 164

⁹⁴ přel. D.Z.

takovým překvapením a působil jako něco, co logicky muselo přijít. Z Marinkovičova dramatického talentu se v *Kyklovi* zúročila pro změnu výrazná dialogičnost i epické popisy se podobají spíše scénickým poznámkám. Struktura díla je složena především z narativně dramatických scén, dialogů a monologů, které svým způsobem přímo vybízejí k divadelnímu zpracování tohoto románu, které se od roku 1976 v režii Kosty Spaiće hrálo na scéně Chorvatského národního divadla v Záhřebu, a později i na jevištích dalších evropských měst. Veškeré dřívější Marinkovičovy počiny, ať už dramata, novely či kritiky, jsou tedy evidentně velmi důležité pro vznik románu *Kyklop*, který je v podstatě epickou syntézou všech tehdejších autorových zkušeností s těmito žánry.

Časově je román vymezen podzimem roku 1940 a dubnem 1941. Touto dobou už se na jiných místech v Evropě plnou silou rozpoutala 2. světová válka, na Londýn padají bomby a v Záhřebu, kde se děj *Kyklopa* odehrává, je cítit všeobecná panika, nedůvěra, nejistota a strach z bezprostřední blízkosti vojenského konfliktu. Autorovi se výtečně podařilo zachytit atmosféru místa a doby. „Nečiní tak dlouhými opisy vnějšího prostředí, nýbrž prostřednictvím opisu myšlenkových procesů jednotlivých postav a jejich reakcí na okolní události. Především se mu daří mistrovsky analyzovat plíživý strach nahlodávající psychiku lidí, kteří stojí na prahu největší válečné katastrofy v dějinách lidstva.“⁹⁵ Na pozadí jsou reálné historické údaje. Po březnovém vnitropolitickém převratu začala 6. dubna 1941 ofenzíva Německa a jeho spojenců i proti tehdejší Jugoslávii. Dne 17. dubna 1941 dochází ke kapitulaci a mezitím je vytvořen fašistický Nezávislý stát Chorvatsko. Hned v úvodu děje se objevuje hlavní hrdina, jehož příběh tvoří stručnou osu široce rozptýlené románové

⁹⁵ STEHLÍK, Petr: *Marinkovičův Kyklop*. Slovanský jih, ročník IV., č.2, Brno 2004 s. 32–33

stavby. Je jím mladý precitlivělý intelektuál a naivní romantik Melkior Tresić, který se živí psaním divadelních recenzí. Melkior pochází z jihodalmatského venkova, ale v románu není přesně uvedeno odkud. Mezi jeho a Marinkovičovým životem, vlastnostmi a názory existuje spousta paralel, takže ho můžeme považovat za jakési autorovo ztělesnění v tomto díle. Na výraznou vlastnost hlavního hrdiny poukazuje už jeho jméno: „Příjmení Tresić, odvozené od významu „třásti se“, má ironickou charakterizační symboliku. Jeho nositel žije v ustavičném strachu před povolávacím rozkazem z vojenské správy. Snaží se uniknout týráním svého těla hladem, ovšem s doprovodným strachem z prozrazení této plánované dezerce.“⁹⁶ Melkiorovo hladovění, doplněné o vyčerpání z nespavosti a neustálého nočního vysedávání po zakouřených kavárnách, ho ovšem natolik vysiluje, že se občas dostává na hranu psychického vyšínutí a zaplavuje ho řada šílených snových vizí a polospánkových halucinací. Jednou z nich je i pasáž, která byla převzata z povídky *Mrtvé duše* ze sbírky *Ruce*. Počáteční kapitolu románu obstarala pro změnu přepracovaná novela *Ve znamení váhy*. V ní sledujeme Melkiora, který v davu spatří svého učitele, katechetu dona Kuzmu. Hlavní hrdina vzpomíná na dětství, jak si jako žáci ve škole utahovali z jeho obrovských uší a snaží se dona Kuzmu dostihnout. Po cestě naráží na další obyvatele města, ze kterých je cítit strach z blízkosti války. Dona Kuzmu najde na pouliční váze, kam se později sám jde zvážit. Zde se při groteskním výstupu poprvé setkáváme s další zajímavou postavou, polointelektuálem, komickým kavárenským flákačem a parazitem Hugem, zvaným též Parampion:

„... „Poslouchejte, vy!“ zvažněl lepič plakátů. „Legrace je legrace, ale já a fašisti!... Co si myslíte, že jsem na hlavu padlej?“

⁹⁶ ČERNÁ, Milada: *Heautontimorumenos*. In: MARINKOVIĆ, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003 s. 554

Poslední věta měla přímé spojení s pravičkou, která už levičce předala řídítka.

Avšak Parampion... má snad být jeho rozšklebená tlama ztrestána kvůli nějaké rozpustilé hře malého harlekýna, který v jeho hlavě předváděl svůj ztřeštěný program?

„Bicykletissime!“ vzkřikl nadšeně a pokračoval, dá se říci, vážným a jaksí projasněným a slavnostním tónem, „dovolte, abych vám před poctivým lidem svobodného hlavního města tohoto prastarého království stiskl ruku za váš hrdý a mužný projev zhnusení nad jakoukoli spojitostí s největším nepřítelem lidstva, s analfabetickým fašismem!“ A popadl zmíněnou bicyklistovu pravičku připravenou k jinému výkonu a potřásl jí důkladně na znamení „věčného přátelství“. Vtiskl dokonce i polibek na lepičovo čelo, pečeť na výsadní listinu.

Zaskočený Franckův zaměstnanec, který po městě lepil reklamní plakáty továrny na cikorku, upadl do šťastných rozpaků nad veřejnou proklamací jeho politické cti.

„A nyní, pánové,“ obrátil se Hugo k obecnstvu, „odcházím... možná do Pamplony. Končíme náš improvizovaný pouliční program. Přejeme našim milým posluchačům dobrou a příjemnou noc. Hymna – a hotovo. A propos, bicykletissime, nemá snad vaše ctěná velocipederastie jednu cigaretu?“

„Třeba dvě!“ vytáhl bicyklista objemnou vepřovicovou cigártašku napěchovanou cigaretami. „Prosím, poslužte si.“ ...⁹⁷

Hugo ovšem neodešel do Pamplony, nýbrž do kavárny Dejdám, ve které se pravidelně schází záhřebští bohémové, intelektuálové, novináři a herci. Nejčastější zábavou tohoto společenství jsou exhibice duchaplnosti, intelektuální šaškování a samozřejmě alkohol. Z legrace se nazývají přezdívkami, například

⁹⁷ MARINKOVIĆ, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003 s. 32–33

Melkiora nazývají Eustachius. V Dejdámu máme poprvé možnost potkat další významné postavy románu: Maestra, Fredyho a Vivian. Nejen postava hlavního hrdiny má četné autobiografické rysy autora, podobně jsou na tom i představitelé bohémské společnosti, ve které se Melkior pohybuje. „V některých postavách lze rozeznat reálné osobnosti literárního a divadelního života zobrazené doby. Jejich parodický způsob mluvy a vyjadřování obsahuje značné množství intertextuálních citací, parafrází a narážek.“⁹⁸ Výrazná je i postava Maestra, v mládí býval naivním idealistou a nyní pracuje jako redaktor rubriky městských drbů, největší novinářské špíny, stává se z něj osamělý a nechutný cynik a alkoholik. V jedné slabší chvíli Melkiorovi přizná, že prodal svoje tělo anatomickému ústavu a peníze propil. Maestrovým oblíbeným terčem je miláček žen, mladý herec, plytký představitel milovnických rolí Fredy. S ním sedává v Dejdámu Vivian, což je pro Melkiorovo úzkostné a nejisté sebevědomí nedosažitelná femme fatale. Jméno Vivian je jen pouhou přezdívkou, kterou jí dá sám Melkior, jakoby tím chtěl evokovat romantické kýčovitě filmy a není daleko od pravdy. Vivian je sice opravdu krásná a milá, ale nepatří k nejchytřejším a je povrchní. Přesto je do ní Melkior zamilován a neustále s ní srovnává ostatní ženy, na které narazí. Jediná žena, se kterou v románu prožívá reálný intimní vztah je hříšná Enka, manželka doktora, kterého ve spolupráci s Melkiorem úspěšně tajně podvádí. Dalším podnikem, ve kterém se hlavní hrdina často vyskytuje, je bufet Útulný koutek, patřící německé rodině a nacházející se poblíž jeho bytu. Melkiorovi se tu při pohledu na jídlo a na Kurta, který obsluhuje hosty, vynoří představa dalšího paralelního příběhu odehrávajícího se v jeho fantazii. „Hustě zalidněný prostor románu, realita, fikce, symbolika jsou prokládány groteskně

⁹⁸ STEHLÍK, Petr: *Marinkovičův Kyklop*. Slovanský jih, ročník IV., č.2, Brno 2004 s. 32

alegorickým příběhem trosečnicků lodi Menelaos na jednom tichomořském ostrově mezi kanibaly. Čekáním na smrt uvařením v kotli, selekce podle somatických kvalit určuje nové pořadí hodnot. Mizí výsady osob vysoce postavených s dobře vyživeným tělem a stává se jí tělesná odpornost.⁹⁹ Melkior do této fantazie utíká a svým způsobem se uklidňuje, neboť ho napadá, že existují situace, kdy se jeho nezdravá hubenost stává předností, a tím může mít navrch před fyzicky zdatnějšími kolegy. V tomto paralelním příběhu, kdy jsou trosečníci degradováni na pouhou „člověčinu“, je nejvýznamnější postavou cynický ryšavý lodní lékař Aeskulap, jehož odporné vychrtlé smradlavé tělo ho zachránilo před pozřením domorodými kanibaly. Zbýlých pět dobře rostlých trosečnicků už takové štěstí nemá a musí žít ve stresujících obavách o svou existenci, neboť tuší, že jsou potenciálním chutným soustem.

„... Druhý co do pořadí podle tloušťky, agent společnosti, padá do mdlob. Ostatní hledí s hrůzou vstříc svému osudu. Jedině lodní lékař (pihovatá, zrzavá bestie!) neodolá své inteligentní zvědavosti, dívá se pozorně, hodnotí, jako kdyby i on byl v komisi, oděné do temné holé kůže, která schvaluje odvod masa. Pozorně a skoro něžně klouže anatomickým pohledem po rozložitých zádech šéfa strojovny, plazí se po jeho prorostlém těle, obloukem mušího letu obhlídí jeho arogantně trčící břicho, krouží kolem jeho boků málem s milostnou něhou a v duchu si říká s podlou jistotou „třetí“.

Ubohý šéf strojovny. Cítí na sobě studený krysí čenich, je si vědom svého místa v téhle hrozné chronologii a nedokáže utajit, jak závidí lékařů nelákavost jeho těla.

⁹⁹ ČERNÁ, Milada: *Heautontimorumenos*. In: MARINKOVIĆ, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003 s. 556

To tomu aeskulapovskému hadu stačilo k ověření platnosti jeho závěru. Lékař byl mezi těmito tělesnými aristokraty ubohé, smrduté stvoření, které najednou pocítilo svou převahu. ...¹⁰⁰

Z Útulného koutku odchází Melkior do svého pokoje, kde si ho najde jeho soused chiromant Adam zvaný Atma. Tento tajuplný věštec se objevuje za podivných náhodných okolností a děsí Melkiora svojí záhadnou informovaností a odhalujícími narážkami. Dokonce se mu podařilo prokouknout i Melkiorovu nenaplněnou touhu po Vivian, se kterou má samotný chiromant také své plány. Zná ji už nějakou dobu jako svou klientku, která si od něj nechává věštit budoucnost, a chce ji předhodit nespolehlivým a rozverným bohémům z dejdámského společenství, aby se s nimi citově zklamala a nakonec ještě vděčně přijala jeho otevřenou starostlivou náruč. Jeho plány se opravdu začnou naplňovat, neboť Vivian opouští Fredyho a začne jevit zájem o Huga a Melkiora. Chiromantovi se dokonce podaří zprostředkovat při jedné seanci setkání Vivian s Melkiorem, a ten se tak poprvé ocitá tváří v tvář své nedostižné lásce. Setkání je však plně v režii Atmy, a tak hlavní hrdina nakonec zklamaně odchází. Největší strach z vševědoucího chiromanta a následné až paranoidní nejistoty, zda se nejedná o nasazeného tajného agenta, na Melkiora teprve dolehne. Stane se tak potom, co ho dejdámský revolucionář a ideolog preventivní dehumanizace don Fernando a akademický stranický funkcionář Pupo („Tyto postavy spolu s některými politickými invektivami byly příčinou, že hotový překlad *Kyklopa* byl v nakladatelství Čs. spisovatel po invazi armád Varšavské smlouvy v roce 1968 stažen z plánu.“)¹⁰¹ požádají, zda by u sebe diskrétně nebytoval jednoho důležitého člověka, kterého si Melkior nazve Neznámý, neboť vše kolem něj musí zůstat v přísné tajnosti. Poté

¹⁰⁰ MARINKOVIĆ, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003 s. 78

¹⁰¹ ČERNÁ, Milada: *Heautontimorumenos*. In: MARINKOVIĆ, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003 s. 555

přichází v románu změna, Melkior je i přes svoji neduživost povolán do vojenské služby a děj se ze záhřebských kaváren přesouvá do kasáren armády královské Jugoslávie. Během tamního pobytu je pacifisticky založený Melkior vystaven ponižování všech projevů intelektuálnosti a nesmyslnému drilu, který nechápe a nezvládá. K dovršení neštěstí si na něj zasedne nadřízený desátník Voština, představitel klasické vojenské šikany. Setkává se zde ale také s další výraznou postavou, šikovným Kretimírem, který působí dojmem vojáka švejkovského typu. Kretimír je jedna z mála pozitivně založených postav románu a snaží se Melkiorovi pomoci přežít výcvik.

„... „Říkej mi Kretimíre. Jen ať si na to zvyknou, je to užitečný.“

„Co je užitečné?“

„To, když ti nalepí nějakou etiketu. Kretimír je to samý jako kretén, něco jako lichotivý oslovení. Protože hrdost... k čemu je mi hrdost? Hrdej rekrut, no ne, dovoďte, abych se zasmál. A proč nejíš? Nebudeš? Můžu? Děkuji ti, kamaráde. Mám se s hrdostí pachtit s tou starou děvkou Lízou (myslím s kobylou), a ona mě pak vezme kopytem třeba zrovna doprostřed tý hrdosti, co? Prd! Radši štěkám na žárovku!“ S chutí pořádal čerstvý chléb s černou marmeládou a důvěrně odhaloval své tajemství. „On to ví, že je poslední nula. Ty myslíš, že to neví? Ohó, Voština má za ušima! Na mě ale nemá! Měls někdy záplatovanou zadnici... nebo jednoduše díru bez záplaty? Tak to já ano, mám i tuhle nejvyšší školu, na rozdíl od Voštiny, kterému kalhoty obstarala armáda. Jenomže on teď má moc, a já ne. Proto když se mu uráčí dělat si z člověka kašpary, je nutný jenom uhádnout, kterým směrem chce, aby se to rozvinulo. On to potřebuje, rozumíš? Co by byl například vedle tebe? Ubohá veš. Hnida. Ty znáš Pythagorovu větu, a on ví akorát to, že kůň má čtyři nohy. Proto se

měj před ním na pozoru... protože ten tě veme všema čtyřma, že tě nikdo nepozná.“

„Ale co jsem mu udělal?“ žasne Melkior a má pláč na krajíčku.
„Jsem... jsem přece poslušný.“

„Poslušnej, ale přitom přemejšlíš... a tak dále... Proto se tě taky ptá, jak se zhasíná žárovka. Aby v tobě zničil myšlenku. A v tobě se bouří důstojnost, lidská, že jo? Tak to pusť z hlavy. Stejně dřív nebo později sežerou lidstvo brouci. ...“¹⁰²

Řešením se stává převelení do vojenské nemocnice, kde narazí na shovívavého lékaře, který má pro něj pochopení a umístí ho na pokoj prominentních synků vojenských pohlavárů. Při svém krátkém pobytu v nemocnici poznává milou zdravotní sestru Eciku a jeho bezmezná láska k Vivian dostává trhliny. K jeho neštěstí si na něj při vizitě zasedne plukovník, šéf nemocničního oddělení, kterému se nelíbí Melkiorovo pravděpodobné simulantství. Hlavní hrdina řeší nepříjemnou situaci zarytým mlčením, a když na něho plukovník začne zblízka křičet, dá mu polibek. Plukovník je v šoku a odvedl ho na pokoj ve vojenském blázinci. Melkior ho sdílí s opravdu vyšinutými existencemi a začíná čím dál více propadat apatii. Nedlouho po návštěvě Kretimíra, který je zklamán jeho stavem, dostává potvrzení, že je nezpůsobilý vojenské služby. V návalu euforie dokonce vymyslí ve své fantazii i vlídný konec pro trosečníky z lodě Menelaos. Po návratu zpátky domů už je spousta věcí jinak, všechno jakoby utichlo, německá rodina zmizela z bufetu Útulný koutek a Melkior odchází za Enkou, ke které se ale zrovna vrací manžel. Nepozorovaný únik se mu podaří na poslední chvíli. Venku potkává Maestra a jde ho doprovodit k jeho domu. Následně je pozván i dovnitř, a takto spolu popíjí a debatují dlouho do rána. Maestro si

¹⁰² MARINKOVIĆ, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003 s. 337–338

stěžuje na svůj život, na technizaci světa, skrz něj Marinković vyjadřuje i kritiku mentality svého národa:

„... „Dál-ko-vé ve-de-ní o vysokém napětí,“ zdůraznil Maestro. „Vysoké napětí, životu nebezpečné. Dole na sloupu je umrlčí hlava, laskavé upozornění: s tímhle si nehraj. Ale může to být i lákadlo. Takový pasák, například... Je vám snad chladno, Eustachie Křehký?“ (Sám se třásl jako osika.) „Pojďme dovnitř, Eustachie, pojďme. Pasák někde nahoře v horách, sodomista, blázen, žije mezi blesky, z nudy vyšplhá po sloupu, aby se dostal k tomu porcelánovému hrnku, aby do vsi přinesl furiantskou trofej. Ale možná že právě navzdory onomu upozornění předvádí jakési primitivní hrdinství, pche, tebe se tak budu bát! – a pak je nahoře jeden spálený kretén a dole bečí opuštěné ovce. Národní blázen.“

„Proč národní?“ oponoval Melkior ze setrvačnosti, „jednoduše blázen, *individuální*.“

„Ale ne, drahý Eustache, národní. Individuální blázen je například Frederik... a řekněme Hugo. Nebo... ani ne tak Hugo, ten je spíš potrhlý, ten pojem má šarm. Ale národní hloupost je tupá. Je to jakoby nějaká povinnost, být do určitého národnostního stupně standardní národní blázen; jako kroj, píseň, tanec. Folklor a ‚národní poklad‘. Jen obraťte pozornost k těm tupým, krutým, ohavným (extra ohavným!) ‚národním‘ hubám. Všechny na jedno kopyto: připitoměle pootevřená pusa, jako kdyby v jednom kuse poslouchali latinskou mši, a oči malé, mazané, připravené podvádět a krást. Najděte mi jednu jedinou ‚lidovou‘ krasavici! Jo, můžete ji najít leda na reklamě nějakého sýra! Ne, ne, národ je ohavný, cynický a špinavý.“ ...“¹⁰³

Jejich dialog končí až nad ránem Maestrovou netradiční „medicínsky čistou“ sebevraždou, kterou vyjadřuje i svůj protest proti technickému pokroku. Krátce poté zaútočí Německo a jeho spojenci

¹⁰³ MARINKOVIĆ, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003 s. 494–495

na Jugoslávii, Melkior najednou pocítí vlasteneckou povinnost, překvapivě opouští svou dosavadní apolitičnost a jde se dobrovolně přihlásit k odvodu. Bohužel si nevšiml, že mezitím došlo k rozkladu královské jugoslávské armády, a že se zrodil Nezávislý stát Chorvatsko, který podporuje fašismus. Melkior se tak najednou stává protistátně podezřelým. Při vyplňování přihlášky si všimne, že něco nehraje a prchá pryč z městského velitelství. Nad hlavou už mu přelétávají nepřátelská letadla a v dáli hřmí výbuchy. Melkior zmateně utíká ven z města a před střelbou padá do trávy. Ze zoologické zahrady zaslechne zoufalý řev zvířat, a tak se zvedá a po čtyřech vyráží do šíleného města Zoopolisu.

Symbolika Kyklopa, jednookého lidožravého obra Polyféma, který v Homérově díle ohrožuje Odyssea a jeho družinu, je v tomto románu především zobrazením války. Ta do příběhu vstupuje v náznacích, například z novinových titulků, výkřiků kamelotů a krátkých pouličních rozhovorů, ale nejvíce je její přítomnost znát ze samotného vystupování lidí, z jejich obezřetného chování a formulování názorů, počítajícím s neviditelnou sítí policejních agentů. To vše zesiluje pocit existenciální úzkosti osamocенého jedince a nemožnosti vytvoření normálního a upřímného vztahu s kýmkoliv. Dá se také říci, že pro autora není válka historickým údajem, ale spíše zobrazením stavu lidské duše, do které vnáší chaos a tím ji ničí. Všudypřítomná je atmosféra strachu, která se v pozadí stupňuje až k paranoidním vizím a mučivé nejistotě. Kéž by člověk mohl být neviditelný a nepolapitelný pro spáry destruktivního Kyklopa.

Kromě Homérova Odyssea čerpal autor inspiraci i ze stejnojmenného díla od Jamese Joyce, ale tím zdaleka nekončí výčet zahraničních literárních a divadelní zdrojů, které Marinković při psaní románu použil v rozličných asociacích, či v přímých citátech. Každopádně je z díla zřetelná autorova jedinečná literární a také

filozofická erudice. „Specifické rozvrstvení umělecké stavby románu je syntézou monotematické problematiky kratších próz a významnou fází uměleckého zrání. Součástí tohoto mnohaletého procesu je hluboce zažitý rozhled po světové literatuře a dramatrice, který se stal inspirativní energií a organickou součástí vlastní tvorby. Projevuje se explicitně – v citacích a parafrázích nebo skrytě – v aluzích a asociacích s různými kontextovými funkcemi. Román je tak prostoupen vědomím duchovního a uměleckého přínosu od antiky přes středověké sakrální hry, Goldoniho, Shakespeara, Molièra k Pirandellovi, od Poea přes Sienkiewiczze, Dostojevského, Tolstého ke Gorkému. V komplexní umělecké stavbě je přítomna zkušenost moderní literatury po Proustovi, Kafkovi, Joyceovi, Musilovi, Sartrovi, Camusovi apod. Nejhlubší však je autorův vztah k Shakespeareovi, projevující se v duchaplnosti dialogů a v inspirační souvislosti typů postav: Melkior – Hamlet, Othello, Atma a Hugo – Jago, Vivian – Ofélie.“¹⁰⁴ Pro Marinkoviće je charakteristické i to, že hlavní postavy svého románu vybíral především z intelektuálního prostředí. Dokonce sám píše v jedné z úvah uprostřed textu: „... Život si pro své hry vybral inteligenci, netvoří historii s idioty. ...“¹⁰⁵ I tato charakteristika jakoby potvrzovala autorův odklon od tradičního psaní románu a poukazovala více ke stylu modernímu. U moderního románu se totiž počítá nejen se spisovatelem jakožto výrazným intelektuálem, ale i s obdobně vzdělaným čtenářem. Na závěrečné konstatování se hodí formulace Petra Stehlíka, že „Marinkovići se bezesporu podařilo vytvořit zásadní román moderní chorvatské

¹⁰⁴ ČERNÁ, Milada: *Heautontimorumenos*. In: MARINKOVIĆ, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003 s. 556–557

¹⁰⁵ MARINKOVIĆ, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003 s. 68

literatury, nabitý silným protiválečným a antiideologickým poselstvím.“¹⁰⁶

Nyní doplním některé další informace týkající se českého vydání románu *Kyklop*. Na poslední stránce stojí: „Z chorvatského originálu *Kiklop*, vydaného nakladatelstvím Prosveta v Bělehradě roku 1965, s přihlédnutím k vydání nakladatelstvím Grafički zavod Hrvatske v Záhřebu roku 1982 přeložila a doslov napsala Milada Černá.“¹⁰⁷ Dále se zde dozvídáme, že na přebalu knihy je výřez z obrazu známého chorvatského naivního malíře Krsta Hegedušiče *Anno Domini 1573* z roku 1969. Román vydalo nakladatelství Ladislav Horáček – Paseka v Praze a Litomyšli roku 2003 v rámci edice Světová próza, svazek 7. Odpovědnou redaktorkou je Irena Wenigová, jedná se o vydání první. Na začátku je v souvislosti s knihou zaznamenána další zajímavá informace, a to že vychází s laskavým přispěním Ministerstva kultury Republiky Chorvatsko, Velvyslanectví Republiky Chorvatsko v Praze a města Dubrovník. Na vnějším přebalu se nachází stručné údaje o životě a díle Ranka Marinkoviće a také krátká charakteristika románu *Kyklop*. Třináctistránkový „výživný“ doslov týkající se nejen *Kyklopa*, ale i spisovatelovy další tvorby, napsala autorka překladu Milada Černá. Následuje ihned po konci románu a je pojmenován *Heautontimorumenos*, což je původní název římské komedie, u nás překládané jako „Sebetrapič“, kterou napsal Publius Terentius Afer. Milada Černá však tento nadpis již převzala z podtitulku doslovu k *Sebraným spisům Ranka Marinkoviće* vydaných roku 1982. „Název vystihuje trvalý zdroj Marinkovičovy inspirace – sám sobě mučitelem. Autor sám věnoval do svého románu *Kyklop* název Terentiovy komedie

¹⁰⁶ STEHLÍK, Petr: *Marinkovičův Kyklop*. Slovanský jih, ročník IV., č.2, Brno 2004 s. 33

¹⁰⁷ MARINKOVIĆ, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003 s. 560

v souvislostech charakterizujících jeho hlavního hrdinu, výrazně autobiografického. Čím autor sám sebe v celé své tvorbě mučí? Neúnosností svého poznání, že život je něco zcela jiného, než po čem prahne vědomě i podvědomě, emocionálně i intelektuálně. Název vystihuje stav ducha, životní pocit sarkastického pozorovatele vnímajícího především lidskou malost. Jako pod infračerveným světlem vynořuje se v nových a dalších variantách a odstínech, v lokálních, regionálních i univerzálních významech.“¹⁰⁸

V recenzích hodnotících české vydání *Kyklopa* se objevují vesměs pochvalné ohlasy. Většina z nich ve zkratce přibližuje děj románu a historické události s ním spojené, charakteristiku hlavního hrdiny a vliv světové literatury na Marinkovičovu tvorbu. Nejobsáhlejší je recenze z Literárních novin od Jaroslava Otčenáška se zajímavým názvem *Caffee agramensis*,¹⁰⁹ který poukazuje na značný význam instituce kavárny pro záhřebský společenský a kulturní život, potažmo na to, že kavárenské prostředí poskytovalo inspiraci i samotnému Marinkovičovi, který podniky tohoto typu často navštěvoval a následně to promítl i do svého románu *Kyklop*. Co se týče hodnocení překladu samotného, nejvýstižněji ho komentuje opět Jaroslav Otčenášek ve své druhé recenzi s podtitulkem *Mezi kavárnou a apelplacem*: „Překlad od Milady Černé je na vysoké umělecké úrovni, chybí snad jen překlady častých citátů (ne každý u nás hovoří latinsky či francouzsky).“¹¹⁰ Osobně bych se ještě přidala s poznámkou, že českému čtenáři mohou kromě překladů hojných citátů chybět také vysvětlivky, neboť v románu je nejen mnoho asociací na díla a osobnosti světové literatury, filozofie, dramatiky a

¹⁰⁸ ČERNÁ, Milada: *Heautontimorumenos*. In: MARINKOVIČ, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003 s. 547

¹⁰⁹ OTČENÁŠEK, Jaroslav: *Caffee agramensis*. Literární noviny, 14. prosince 2004, http://www.literarky.cz/index_o.php?p=archiv&text=1273 (accessed 26. 4. 2009)

¹¹⁰ OTČENÁŠEK, Jaroslav: *Ranko Marinkovič – Kyklop*. Mezi kavárnou a apelplacem, 20. prosince 2003, <http://www.iliteratura.cz/clanek.asp?polozkaID=14995> (accessed 25. 4. 2009)

filmu, ale jsou zde přítomny i reálie z jihoslovanské oblasti, které nemusí být pro čtenáře z jiných zemí známé. Také si dovoluji poznamenat, že k sestavení vysvětlivek pro český překlad mohl být použit například důkladně propracovaný vysvětlivkový aparát Iva Frangeše, který následuje ihned po románu *Kiklop* v druhém svazku souboru *Izabrana djela Ranka Marinkovića*.¹¹¹ Dále je třeba vložit poznámku samotné Milady Černé, která se také ještě týká práce na překladu: „Podkladem pro různé kontextové využití citací ze Shakespearových her byly překlady A. Skoumala a E. A. Saudka: některé verše z homérských eposů jsou uvedeny v překladu O. Vaňorného.“¹¹² Tuto část věnovanou českému vydání románu *Kyklop* bych uzavřela příhodnou citací z recenze Jaroslava Otčenáška: „Vypadá to, že tato kniha asi bude nadlouho poslední ukázkou z chorvatské literární tvorby pro české čtenáře. Nejen z důvodu očekávaného nízkého zájmu českých čtenářů o tento kout Evropy, ale i proto, že zas tolik kvalitních děl v Chorvatsku nevznikalo a nevzniká.“¹¹³

Na tomto místě bych při srovnávání překladů využila faktu, že krátká část *Kyklopa* vychází z povídky *S mrtvou duší*. Vyhledala jsem totožné úryvky, jak v původním textu povídky *Mrtve duše*, tak v originále románu *Kiklop* a porovnávala jsem je se dvěma dostupnými českými překlady v podání Anny Urbanové a Milady Černé, zároveň je možné vyzorovat, nakolik Marinković upravil vybraný úsek z povídky pro použití v románu.

První úryvek je z povídky *Mrtve duše*:

¹¹¹ MARINKOVIĆ, Ranko: *Kiklop*. In: *Izabrana djela I-II*. Knjiga 138. Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1981 s. 459 – 474

¹¹² ČERNÁ, Milada: *Heautontimorumenos*. In: MARINKOVIĆ, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003 s. 557

¹¹³ OTČENÁŠEK, Jaroslav: *Caffee agramensis*. Literární noviny, 14. prosince 2004, http://www.literarky.cz/index_o.php?p=archiv&text=1273 (accessed 26. 4. 2009)

„... Što da radiš? Sjediš na krevetu s nožem za razrezivanje knjiga u ruci, noć je, sav pametan svijet spava, a ti ne možeš leći od straha da se ne zakolješ tim nožem. I misliš ogorčeno: psima natiču brnjice, prozore okivaju rešetkama, svuda ograde, stupovi, crveni fenjeri, svjetionici, signali, upozorenja PAZI OŠTAR PAS! PAZI NA VLAK! OPASNO JE VAN SE NAGNUTI! VISOK NAPON! OTROV! (i da bi te bolje čuvali, plaše te mrtvačkom lubanjom); stručnjaci na željeznicama i aeroplanima, stručnjaci po policijama čuvaju tebe i tvoje dvije cipele od provalnika i kolektivista, u svakoj prijestolnici po jedan stručnjak čuva te od rata paktovima, savezima, prijateljstvima i uopće čuva tvoje interese u inostranstvu; dušobrižnici čuvaju tvoju dušu, državnici čuvaju tvoje tijelo (i još se natječu i svađaju tko će te bolje čuvati),... ..“¹¹⁴

Druhý úryvek je z románu *Kiklop*:

„... Što da radi? Sjedi na krevetu s nožem za razrezivanje knjiga u ruci, noć je, sav pametan svijet spava, a on se boji zaspati da se u snu ne zakolje tim nožem. I misli ogorčeno: psima natiču brnjice, prozore okivaju rešetkama, svuda ograde, stupovi, brave, crvena svjetla, svjetionici, signali, upozorenja PAZI OŠTAR PAS! PAZI NA VLAK! OPASNO JE VAN SE NAGNUTI! VISOK NAPON! (a Maestro se smije), OTROV! i da bi te bolje čuvali, plaše mrtvačkom lubanjom; stručnjaci na željeznicama, na morima i u zraku; stručnjaci po policijama čuvaju tebe i tvoje dvije cipele od provalnika i kolektivista; u svakoj prijestolnici po jedan stručnjak čuva te od iznenadnog napadaja paktovima, savezima, prijateljstvima – i uopće, čuva tvoje interese u inozemstvu. Dušobrižnici čuvaju tvoju dušu, državnici čuvaju tvoje tijelo. I još se natječu, čak i svađaju, tko će te bolje čuvati,... ..“¹¹⁵

¹¹⁴ MARINKOVIĆ, Ranko: *Mrtve duše*. In: Ruke. Prosveta, Beograd 1964 s. 15

¹¹⁵ MARINKOVIĆ, Ranko: *Kiklop*. In: Izabrana djela I-II. Knjiga 138. Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1981 s. 191–192

Český překlad povídky *S mrtvou duší* od Anny Urbanové:

„... Co počít? Sedíš na posteli s nožem na rozřezávání knih v ruce, je noc, všichni rozumní lidé spí, ale ty si nemůžeš lehnout pro strach, aby ses tím nožem nepodřízl. A trpce uvažuješ: psům navlékají náhubky, do oken vsazují mříže, všude ploty, sloupy, červené svítlny, majáky, signály, upozornění: POZOR, ZLÝ PES! POZOR NA VLAK! NEBEZPEČNÉ JE NAHÝBATI SE VEN! VYSOKÉ NAPĚTÍ! JED! (a aby tě lépe chránili, straší tě lebkou); odborníci v železniční a letecké dopravě, odborníci na policiích chrání tebe a tvé dvě boty před lupiči a kolektivisty, v každém hlavním městě tě jeden odborník chrání pakty, svazy a přátelstvími před válkou a vůbec chrání tvé zájmy v zahraničí; duchovní pastýři pečují o tvou duši, státníci pečují o tvé tělo (a ještě se předhánějí a hádají, kdo bude o tebe lépe pečovat)... ...“¹¹⁶

Poslední úryvek z *Kyklopa* v překladu Milady Černé:

„... Co dělat? Sedí na posteli s nožem na rozřezávání knih v ruce, je noc, všichni rozumní lidé spí, a on se bojí usnout, aby se ve spaní tím nožem nepodřezal. A myslí si rozhořčeně: psům nasazují náhubek, okna okovávají mřížemi, všude samé ploty, sloupy, zámky, červená světla, majáky, signály, varování – POZOR, ZLÝ PES! POZOR NA VLAK! JE NEBEZPEČNÉ VYKLÁNĚT SE Z OKEN! VYSOKÉ NAPĚTÍ! (Maestro se směje) JED!, a aby tě lépe ochránili, straší umrlčí lebkou; odborníci na železnicích, na mořích a ve vzduchu, odborníci na policiích chrání tebe a tvé dvě boty před lupiči a kolektivisty; v každém hlavním městě tě nějaký odborník ochraňuje před nenadálým útokem pakty, spojenectvími, přátelstvími – a vůbec, hájí tvé zájmy v zahraničí. Duchovní pastýři ochraňují tvou duši,

¹¹⁶ MARINKOVIĆ, Ranko: *S mrtvou duší*. In: Ruce. Odeon, Praha 1967 s. 11

státníci tvé tělo. A ještě se předhánějí, dokonce se i hádají, kdo tě lépe ochrání,... ..“¹¹⁷

Nejprve porovnám úryvky v originále. Hned v úvodu je patrná jiná forma vyprávění. Zatímco v povídce *Mrtve duše* je v druhé osobě čísla jednotného, v románu se vyprávění konkrétně týká Melkiora Tresíce a je tedy v třetí osobě čísla jednotného. Drobné úpravy ve vyjmenovaných předmětech nemají vliv na výsledný efekt, zato dodaná připomínka „Maestro se směje“, po upozornění na vysoké napětí, je už čistě a jasně záležitost spojená pouze s románem a jeho postavami. Zajímavé je, že v tomto místě románu ještě čtenář přesně neví, jakým způsobem Maestro spáchá sebevraždu, ale drobnými nápovědami může vyvstat jakési neblahé tušení. Co se překladů týče, první výraznější rozdíl je v přeložení části „prozore okivaju rešetkama“, které sice doslovně znamená „okna okovávají mřížemi“, jak je tomu u překladu Milady Černé, ale v češtině zní vhodněji „do oken vsazují mříže“ podle Anny Urbanové. Přesně naopak je tomu při překladu výstrahy „OPASNO JE VAN SE NAGNUTI!“, který do českého prostředí lépe převedla Milada Černá. Další patrné rozdíly v překladech jsou způsobeny převážně již odlišnostmi v originálních textech.

¹¹⁷ MARINKOVIĆ, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003 s. 227–228

6. Závěr

Cílem této práce bylo zmapování, zaktualizování a zpřehlednění životního díla Ranka Marinkoviće a jeho překladů do češtiny. Hlavním úkolem bylo srozumitelné přiblížení jeho dvou nejzásadnějších u nás vydaných knih českému čtenáři.

V kapitole *Život a dílo Ranka Marinkoviće* jsem se snažila podat chronologicky zpracovaný, přehledný a aktualizovaný životopis autora a částečně také přiblížit jeho celoživotní dílo. V následné kapitole nazvané *Český zájem o Ranka Marinkoviće* bylo mým cílem zmapovat české překlady autorových děl, především ty knižně vydané. Zde jsem se také zabývala okolnostmi působícími na četnost či dokonce na znemožnění vydávání jeho tvorby v tehdejší Československu. Došla jsem k závěru, že překladů do češtiny není mnoho, což je způsobeno několika faktory. Za prvé, samotné dílo Ranka Marinkoviće není až tak rozsáhlé, jak je tomu v případě jiných do češtiny překládaných chorvatských autorů. Za druhé, je třeba zohlednit politické překážky způsobené režimem v bývalém Československu. Jelikož z Marinkovićových literárních i dramatických počinů lze vycítit pohrdání autoritami, antiideologické zaměření a existencialismus, což se neshodovalo s kulturně-politickými záměry vládnoucí strany v Československu, bylo vydání některých jeho knih opožděno, či dokonce zabráněno. Za třetí, Marinkovićův filozofující styl psaní a vysoce intelektuální charakter tvorby, nebo také například i vysoká frekvence italizmů a výrazů z jihodalmatského ostrovního nářečí v počátečních dílech, nebyly jednoduchými faktory z hlediska snadnosti převodu do češtiny, který dozajista vyžaduje schopnosti velmi zkušeného překladatele.

Během práce jsem narazila na spoustu úskalí. Například nebylo jednoduché samostatně zpracovávat sbírku *Ruce* a román

Kyklop v jednotlivých kapitolách a jaksí vytrženě z kontextu celkové Marinkovičovy tvorby, neboť jak se mi v průběhu bádání potvrdilo, všechna jeho díla jsou spolu velmi úzce provázána, v případě sbírky *Ruce* se jedná dokonce přímo o dvě povídky, které se později staly integrální součástí románu *Kyklop*. Nemohla jsem se tak vyhnout opakování některých faktů souvisejících s tímto případem. Dalším z velkých problémů, které jsem během psaní práce byla nucena řešit, byla věrohodnost některých zdrojů. Tento fenomén mě jednoznačně vedl k neustálému a důkladnému ověřování veškerých bibliografických údajů v katalogích knihoven, či ještě důslednějšímu přímému zapůjčení dané knihy. Jak jsem již detailněji rozepsala v kapitole *Český zájem o Ranka Marinkoviće*, mnoho nepřesností jsem odhalila v příručce *Slovník balkánských spisovatelů*, což mě během práce donutilo přehodnotit jeho věrohodnost a dále vedlo ke snaze hledat pro zpracování i zdroje jiné, což se ve finále projevilo jako pozitivní přínos pro celkový výsledek. Při hodnocení českého překladu románu *Kyklop* jsem narazila na problém absence vysvětlivek a překladů cizojazyčných citátů, které jsou doplněny téměř ve všech ostatních knihách obsahujících přeložené dílo Ranka Marinkoviće. Zároveň jsem i navrhla řešení, kterým by mohlo být přeložení již přehledně zpracovaného vysvětlivkového aparátu Iva Frangeše, který jsem sama používala jako vhodnou pomůcku při četbě románu. Doufám také, že moje práce přispěje k lepší orientaci v díle Ranka Marinkoviće, neboť jak jsem zjistila, uvádění některých titulů (především těch, co byly vydány v počátcích autorovy tvorby) v heslech slovníků může být mírně matoucí a zavádějící. Například srovnáme-li sbírku *Prózy* s o pět let později vydanou sbírkou *Pod balkony*, zjistíme, že jsou z hlediska obsahu povídek totožné, rozdíl je jen ve vložení dramatu *Albatros* do prvně jmenované sbírky a absenci povídky *Oko boží* v druhé. Není proto důvod sbírku *Pod balkony*

v původních bibliografiích uvádět, neboť nepřináší v podstatě nic nového. Podobně je to i se samostatným vydáním povídek *Ani bratři ani příbuzní* a *Oko boží*, které se od svého původního vydání ve sbírce *Prózy* liší pouze nepatrným přepracováním, takže jejich vyjmenovávání mezi prvními vydáními autorových děl se může jevit zbytečné.

Dále bych byla ráda, kdyby moje práce přispěla k většímu zájmu o dílo tohoto vynikajícího spisovatele a eventuálně k přeložení dalších titulů z jeho tvorby.

Seznam použité literatury

Primární literatura:

Marinković, Ranko: *Četiri drame (Sabrana djela I-VI)*. Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1982

Marinković, Ranko: *Geste i grimase (Sabrana djela I-VI)*. Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1982

Marinković, Ranko: *Gloria*. In: *Pět charvátských her*. Odeon, Praha 1966

Marinković, Ranko: *Izabrana djela I-II*. Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1981

Marinković, Ranko: *Kiklop (Sabrana djela I-VI)*. Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1982

Marinković, Ranko: *Kiklop*. Prosveta, Beograd 1965

Marinković, Ranko: *Kyklop*. Paseka, Litomyšl – Praha 2003

Marinković, Ranko: *Oko boží*. In: *Svítání za tmavých nocí. Naše vojsko*, Praha 1964

Marinković, Ranko: *Pod balkonom (Sabrana djela I-VI)*. Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1982

Marinković, Ranko: *Prach*. In: Deset jugoslávských novel. Československý spisovatel, Praha 1971

Marinković, Ranko: *Proze*. Matica hrvatska, Zagreb 1948

Marinković, Ranko: *Ruce*. Odeon, Praha 1967

Marinković, Ranko: *Ruke (Sabrana djela I-VI)*. Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1982

Marinković, Ranko: *Ruke*. Prosveta, Beograd 1964

Marinković, Ranko: *Zajednička kupka (Sabrana djela I-VI)*. Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1982

Sekundární literatura:

Brešić, Vinko: *Modernost Marinkovićeve Kiklopa*. In: Novija hrvatska književnost. Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1994

Dějiny jihoslovanských zemí. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1998

Dorovský, Ivan: *Charvátské divadlo a drama mezi dvěma válkami*. In: Dramatické umění jižních Slovanů. Masarykova univerzita v Brně, Brno 1995

Jelčić, Dubravko: *Povijest hrvatske književnosti*. Naklada Pavičić, Zagreb 2004

Kvapil, Miroslav: *Pět charvátských her*. In: *Miscelanea slavica litteraria*. Euroslavica, Praha 1997

Kvapil, Miroslav: *Ranko Marinković: Ruce*. In: *Miscelanea slavica litteraria*. Euroslavica, Praha 1997

Leksikon hrvatskih pisaca. Školska knjiga, Zagreb 2000

Marković, Milivoje: *Ironija i realnost*. In: *Prostori realizma*. Minerva, Subotica 1981

Slovník balkánských spisovatelů. Libri, Praha 2001

Slovník spisovatelů Jugoslávie. Odeon, Praha 1979

Stehlík, Petr: *Marinkovićův Kyklop*. *Slovanský jih*, ročník IV., č.2, Brno 2004

Stjepanovičová-Sponzová, Renáta: *Drama, pripovijetka i roman Ranka Marinkovića*. Diplomová práce. Vedoucí: Prof. dr. Miroslav Kvapil, DrSc. Ústav slavistických a východoevropských studií FF UK Praha 2001

Šicel, Miroslav: *Pregled novije hrvatske književnosti*. Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1966

Internet:

Kulihová, Alica: *Sériové preklady z chorvátskej literatúry*. Slavica Slovaca, ročník 43, č.2, Vydavateľstvo Matice slovenskej, Bratislava 2008, http://slavu.sav.sk/casopisy/slavica/2008_02/2008_2.pdf (accessed 16. 7. 2009)

Otčenášek, Jaroslav: *Caffee agramensis*. Literární noviny, 14. prosince 2004, http://www.literarky.cz/index_o.php?p=archiv&text=1273 (accessed 26. 4. 2009)

Otčenášek, Jaroslav: *Ranko Marinković*. Portrét, 20. prosince 2003, <http://www.iliteratura.cz/clanek.asp?polozkaID=14327> (accessed 25. 4. 2009)

Otčenášek, Jaroslav: *Ranko Marinković – Kyklop*. Mezi kavárnou a apelplocem, 20. prosince 2003, <http://www.iliteratura.cz/clanek.asp?polozkaID=14995> (accessed 25. 4. 2009)

Otčenášek, Jaroslav: *Ranko Marinković – Ruce*. Deset povídek Ranka Marinkoviće, 20. prosince 2003, <http://www.iliteratura.cz/clanek.asp?polozkaID=14997> (accessed 25. 4. 2009)

Sabljak, Ivana: *Dug život kratke priče*. Vijenac, 13. září 2007, http://www.matica.hr/Vijenac/vijenac352.nsf/AllWebDocs/Dug_zivot_kratke_price (accessed 14. 6. 2009)

Stojić, Mile: *Prisutnost Kiklopa*. Bosanskohercegovački dani, 2. února 2001, <http://www.bhdani.com/arhiva/191/t19103.shtml> (accessed 14. 3. 2009)

Šolić, Mirna: *Ranko Marinković zemřel*. Navýchod, 3/2001, <http://www.navychod.cz/?req=article&id=37> (accessed 14. 3. 2009)

http://en.wikipedia.org/wiki/Ranko_Marinkovi%C4%87 (accessed 14. 3. 2009)

<http://katalog.nsk.hr/cgi-bin/Pwebrecon.cgi?DB=local&PAGE=First> (accessed 25. 4. 2009 - 20. 7. 2009)

<http://www.culture.gov.sk/files/file54.html> (accessed 11. 6. 2009)

<http://www.obecprekladatel.cz/C/CernaMilada.htm> (accessed 10. 6. 2009)

<http://www.obecprekladatel.cz/K/KarpatskyDusan.htm> (accessed 10. 6. 2009)

<http://www.obecprekladatel.cz/U/UrbanovaAnna.htm> (accessed 10. 6. 2009)

<http://www.obecprekladatel.cz/ZZPREKLADY/totalsrbstinaacharvatstina.htm> (accessed 10. 6. 2009)

http://www.zv.hr/press/display_hr.cfm?pi=2008-11-15x04_hr.html (accessed 16. 7. 2009)

Seznam zkratk

č. – číslo

přel. D.Z. – přeložila Daniela Zámečnicková

s. – stránka

tzv. – takzvaný

Seznam příloh

Příloha č. 1.....	Bibliografie Ranka Marinkoviće
Příloha č. 2.....	Recenze Jaroslava Otčenáška